

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

ЦАРИНСКИ СИСТЕМ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ДИПЛОМСКИ РАД

МЕНТОР:

др Зоран Кековић
редовни професор

КАНДИДАТ:

Иван Васић

Београд, 2017. године

Садржај:

Увод.....	1
1. Појам царине	2
1.1. Развој царине и царинског система у Србији	3
1.2. Улога царина.....	7
1.3. Ефекти царина	8
1.4. Врсте царина.....	9
1.5. Елементи царина	12
2. Појам царинског система	13
2.1. Правни извори царинског система	14
2.1.1. Међународни	14
2.1.2. Билатерални споразуми	14
2.1.3. Национални извори	15
2.2. Врсте и институти царинских система.....	16
2.3. Царинска политика	18
2.4. Инструменти ванцаринске заштитне политике.....	20
2.5. Царинска тарифа	21
2.6. Слободан увоз и извоз и облици регулисања слободног увоза и извоза	22
2.7. Царинске исправе.....	23
2.8. Царињење робе и царински поступак	25
2.9. Ослобођења од плаћања царине	29
2.10. Царинска роба	31
2.11. Слободне зоне.....	32
3. Организациона структура и функционисање царинске службе Републике Србије	33
3.1. Надлежност и организација.....	34
3.2. Специфичности у раду царинске службе.....	37
3.3. Овлашћења и правила понашања царинских службеника	38
Закључак	41
Литература.....	42

Увод

Царина је у историји различито дефинисана, али се увек односила на убирање дажбина или пореза. Не може се са сигурношћу утврдити тренутак настанка царина, али постоји мишљење да је Свети апостол и јеванђелиста Матеј, који је живео у Капернауму као митничар сакупљао порез у одређеној области коју је закупио (Јеринић, 2012).

Почетни облик било је убирање дажбина на одређеним територијама које су закупљивали митничари. Јевреји који су од Римљана закупљивали царинске и остале државне приходе називани су митничарима. Након почетног облика, царина се плаћала за разновразне услуге и робу, али најчешће приликом преласка градске и државне границе са купљеном робом, као и за робу која се увозила, извозила и транспортовала преко одређене територије (Јеринић, 2012).

Стари Грци и Римљани су такође убирали царину за извоз и увоз робе. Грци су за увоз и извоз робе наплаћивали царину од 2% преко Пиреја, док су Римљани, наплаћивали царину у висини од 2,5% као државну и градску таксу. Царине су у римско доба пуниле римску државну касу (Историјат царинске тарифе и царинског закона, 2017).

У средњем веку долази до скромног напретка трговине робом (Глигић, Сејменовић, 2010). Царина се наплаћивала и у средњем веку, посебно у развијеним градовима који су били седиште капитала и трговине. Људи су плаћали царину за различите услуге, увоз и извоз робе, као и за транзит робе преко државне и градске државне границе (Јеринић, 2012).

Царина се први пут помиње у Србији у 12 веку. У том времену, роба се царинила на трговима у одређеним местима (Историјат царинске службе, 2017). Царина је представљала државну земљу. Тадашња царина се од садашње разликује по томе што се није плаћала на граници, него у унутрашњости земље (Јеринић, 2012).

Значај и улога царине мења се у новом веку јер је дошло до промена услова производње и трговине. Царина добија улогу заштите домаће привреде. У периоду Меркантилизма (17-18 век) долази до промене царинског система, укидају се обласне и градске царине, тако да се царина наплаћује само на државним границама (Глигић, Сејменовић, 2010). Настају нове државе на капиталистичким принципима. Царина постаје приход државе и добија заштитну улогу. Изражена је потреба кодификације свих царинских пописа и њихово обједињавање, који би важили на територији једне државе. Након тога, оснива се Немачки царински савез 1834. године који је био претходница царинске уније, која је довела до стварања Европске економске заједнице. Царини и царинском систему се у том периоду посвећује посебна пажња (Јеринић, 2012). У 19. веку, најпре у Енглеској и Француској либерализам доводи до слободне трговинске размене. Смањене су царине које су прелазиле 30% од вредности робе у једном делу тог периода (Марковић, 2003).

Царина почетком првог светског рата губи своју заштитну улогу, да би је повратила чим је дошло до опоравка привреде. Слична ситуација је и у периоду од почетка другог светског рата до педесетих година (Глигић, Сејменовић, 2010). Периодом после Другог светског рата царином се штити домаћа привреда (Марковић, 2003).

Сматра се да је царина инструмент капиталистичке привреде, али је она постојала и у социјализму. Улога царине у капитализму је зависила од стабилизације привреде, стања на тржишту и стабилности валуте, „а у социјализму зависи од степена централизације, односно децентрализације доношења привредних одлука и места тржишта у привредном систему“ (Глигић, Сејменовић, 2010:266).

1. Појам царине

У најопштијем смислу, појам царине може се дефинисати као дажбина која се наплаћује на сву робу која се увози, извози или превози преко државне границе. Значење речи „царина“ потиче од „цара“, тј. дажбина које су припадале владару. Настала је као такса коју су наплаћивали владари, феудалци, црква или градови на робу у домаћем промету (Глигић, Сејменовић, 2010).

У старом и средњем веку, посебно је био истакнут фискални значај царина док данас царине служе остварењу економско – политичког циља (Докић, Динчић, Ристић, 2011). Представљају основни облик јавних прихода, што је њихов фискални циљ. Царина остварује заштитну улогу тако што штити домаћу привреду или неке њене делове од иностране конкуренције, што је уједно и економски циљ царина (Бингулац, Кулић, 2006). Социјални циљ се огледа у томе да држава снизи царину за одређену робу, што доводи до повећања потрошње (Докић, Динчић, Ристић, 2011). Заштитна и фискална улога царине се никада не доводе у питање (Марковић, 2003).

„Свака царинска тарифа изазива економске и фискалне ефекте“ (Бингулац, Кулић, 2006:177). „Царине могу деловати на мењање односа између трошкова и цена на домаћем тржишту“ (Докић, Динчић, Ристић, 2011:91). Царина може повећати цену увозној роби и најчешће се наплаћује на робу која се увози, али то не мора увек бити случај. Постоји царина која се уводи на робу која се извози из земље и то из економских и социјалних разлога због спречавања или смањења извоза, која се назива социјална царина. На овај начин се та роба задржава у држави и не извози се ван. Извозна царина утиче на увоз робе јер та роба подлеже плаћању царинских дажбина два пута, приликом извоза, и касније, приликом увоза. Таква роба постаје скупља јер је трошак царине на купцу. Транзитне царине се не наплаћују и укинуте су Барцелонском конвенцијом о слободи транзита, коју је ратификовао велики број земаља, укључујући и нашу земљу (Јеринић, 2012).

Народи због различитости језика користе различиту реч која се односи на царину. „Арапи користе реч „aldian“ (која означава трговачку књигу), Французи „douane“ (реч персијског порекла која је у Европу ушла преко Арапа), Италијани „dogana“, Шпанци и Португалци „aduana“, чак су је и стари Далматинци називали „дуана“, Немци „Zoll“, Пољаци „clo“, Грци „kumerki“, а Турци „гумрук“. Енглези и Американци царину називају „customs“, односно „customs duty“ (Јеринић, 2012:9).

Код нас се некада цариник називао „ђумрукцијом“, а царинарница „ђумруканом“, а царина, када смо били под Турцима, називала „ђумрук“ (Јеринић, 2012).

1.1. Развој царине и царинског система у Србији

У Србији се царина први пут помиње тек у 12. веку. Роба је била царинена на трговима (Историјат царинске службе, 2017). Царина је у том периоду представљала државну земљу и касу. Разлика између царине у прошлости и сада је у томе што се роба данас плаћа на граници, а некада се то одвијало у унутрашњости земље (Јеринић, 2012).

Которски статут из 1321. године је међу првима икад написаних царинских поступака у средњовековној Србији. Он је прописао да се по доласку на први градски трг, сва роба мора пријавити царинику да би била пописана. У почетку се плаћало 10% од вредности робе. Роба је одузимања само трговцима који нису хтели да плате царину. У овом периоду, чак је и прелазак река сматран царином (Јеринић, 2012).

Тежња владара за повећањем царина довела је до побуне трговаца, нарочито дубровачких који су одустајали од трговине. Међутим, нису били сви у обавези да плаћају царину. Црква се налазила у повлашћеном положају. Царину није плаћала Грачаница, захваљујући Краљу Милутину (Јеринић, 2012).

Након Косовског боја, деспот Стефан Лазаревић је укинуо царину у било ком делу земље за становнике Београда, без обзира да ли купују или продају робу. У то време, дубровачки трговци су плаћали царину умањену за трећину. Владари су често помагали манастире, дајући им део прихода. Тако је Стефан Дечански помагао Хиландар, а цар Душан Дечане (Јеринић, 2012).

Ослобођењем од турске власти, долази до новог почетка царинске службе. Карађорђе Петровић је у Остружници код Београда, приближно 25. маја основао царинарницу (ђумуркану), а сав приход ишао је команданту топчидерске војске. Један од оних који се залагао за успостављање царинске службе, био је Вук Стефановић Караџић, који је постављен на чело царинарнице у Кладову 4. маја 1811. године. Њега је на том месту поставио Карађорђе Петровић заједно са Правитељствујушчега совјета. Сматра се да је Вук Стефановић Караџић један од првих управника царинарнице у Европи (Јеринић, 2012).

У октобру 1813. године, у Београд је ушла турска војска, угасила Први српски устанак, што је означило пад српске царине коју је успоставио Карађорђе 1804. године. Даљи развој царине од 1815 – 1833. године има свој корен у Првом српском устанку. Турска је, према Једренском миру који је закључен 14. септембра 1829. била у обавези да врати Србији шест окупираних нахија (Јеринић, 2012).

Хатишерифом, донетим у децембру 1830. године, Београдска царинарница требало је да пређе у српске руке, али је требало да плаћа јединствени данак Порти. У то време, српски трговци и српска привреда умногоме су зависили од уговора које Порта закључује са другим државама. Српски трговци имали су слободу да тргују у било ком делу турског царства. У новембру 1833. године, донет је нови Хатишериф, који је био допуна прошлом и решио је два питања: питање граница и висине данка. Кнез Милош Обреновић је у децембру 1833. године преузео Београдску царинарницу од београдског везира (Јеринић, 2012).

Српске власти нису мењале царински систем, већ су задржале турски. Царинска тарифа је садржала 560 артикала разне робе. Царина се наплаћивала за увоз, извоз и провоз, али је највише користи било од провоза јер се преко Београда остваривао саобраћај између Истока и Запада. Наплата царина је давана под закуп. У том времену, царинарнице су постојале на свим битним местима које су користили трговци. У Алексинцу је тридесетих година 19. века отворена главна царинарница на путу према Турској (Јеринић, 2012).

Први царински закон у Србији донет је 23. маја 1850. године. Тај закон познат је под називом Закон о устројењу ђумрука. Ђумрук је подразумевао царину као орган и као дажбину. Садржао је турски царински поступак и царинску тарифу и предвиђао места у којима ће бити царинарнице. Њиме су утврђени царински кривични поступак и царина и успостављене су казне за кријумчарење (Јеринић, 2012).

Закон из 1850. године, је замењен новим Законом о устројству ђумрука 1863. године. Нови закон је више пута мењан и допуњаван. Србија је, Париским уговором добила независно законодавство и слободу трговине, али је бољи период спољне трговине дочекала под кнезом Михајлом Обреновићем (Јеринић, 2012).

Проширење територије и независност, Србија је добила Берлинским уговором. Територија је проширена на Нишки, Пиротски, Топлички и Врањски округ. Након пет година од стицања независности, Србија доноси нови Закон о општој царинској тарифи којим су укинуте провозне царине. Роба која се увози била је подељена у 18 група, са 63 тарифска броја. Предмети увоза били су сложени по струкама, а не по алфаветском реду као у време турске владавине. Србија са Бугарском, Румунијом и Турском није имала трговинске уговоре, тако да је трговина са њима подлежала знатно скупљој царини. Сматра се да овај период представља почетак модерног функционисања царинске службе у Србији и постављање законско - правне регулативе (Јеринић, 2012).

На самом крају 19. века, 1899. године, доноси се нови Царински закон. Обухватао је 266 чланова. Њиме је било предвиђено складиштење робе и повраћај новца за царине које су погрешно наплаћене. Колика је важност овог закона, говори чињеница да је он важио и у Краљевини Југославији (Јеринић, 2012).

У Србији је 1904. године, донет нови Закон о општој царинској тарифи. Након његовог доношења долази до несугласица између Аустроугарске и Србије, који се назива „царински рат“ који је трајао пет година. Царински рат је у то време био учестала појава. „Под царинским ратом се подразумева примена инструмената царинске политике као средства притисака или борбе против неке друге државе, ради остваривања политичких или економских тежњи и интереса“ (Јеринић, 2012:24). Отказивање уговора о трговини, повећање царинских стопа и забрана увоза могу довести до царинског рата (Јеринић, 2012).

Приликом стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1. децембра 1918. године, договорено је да се Царински закон из 1899. године, као и Закон о општој царинској тарифи Краљевине Србије из 1904. године са свим допунама и изменама примени на територији целе будуће државе. Након оснивања те државе, 1921. године, донет је Закон о извозу и извозним царинама који је кратко трајао. Суштина тог новог

закона састојала се у заштити капитала и заштити потрошачке индустрије. Неки трговци су постали индустријалци, а инострани капиталисти су пребацивали своја предузећа, која су била под царинском заштитом у Краљевину СХС (Јеринић, 2012).

Царинска тарифа за робу која се увози била је минимална или максимална. Минималне су се односиле на робу која долази из земаља потписница уговора са Краљевином СХС. У то време, царина је доносила профит држави (Јеринић, 2012).

Након другог светског рата, развој се може поделити на 6 периода, а то су:

„1) период административног управљања од 1944. до 1952. године 2) период увођења самоуправљања од 1952. до 1959. године 3) период новог царинског система од 1959. до 1965. године 4) период од 1965. до 1973. године 5) период даље афирмације царинског система од 1973. до 1992. године и 6) период од 1992. па до времена постојања државе Савезне Републике Југославије, односно Државне заједнице Србија и Црна Гора“ (Јеринић, 2012:26).

1) Период административног управљања Национални комитет ослобођења Југославије је 30. децембра 1944. године, док су трајале борбе у Другом светском рату, формирао Одељење царина. У том одељењу, 54 службеника је обављало царинске послове. Држава је била та која је доносила све одлуке у том периоду. За робу коју су увозиле организације и физичка лица, царина се плаћала по Царинској тарифи која је била на снази пре ратних непријатељстава. Говорило се да ова Царинска тарифа не доводи до заштите домаће производње и не утиче на увоз. Оно што се највише истицало, била је разлика између домаћих и цена у иностранству. Да би се цене изједначиле, усвојен је фонд за изједначавање цена. Грађани су плаћали царину за сву робу коју су увозили (Јеринић, 2012).

Усвајањем Царинског закона 1948. године, било је предвиђено да царинска служба обавља контролу над увозом, извозом и провозом робе. Након овог царинског закона, донет је низ уредби којима се регулише увоз и извоз робе, као и плаћање дажбина. Закон из 1948. није био обиман, имао је само 49. чланова. „Регулисао је институте царинског система као што су: царинска линија, царинско подручје, царинско-погранични појас, царински надзор, царињење робе, ослобођења од плаћања царине, казнене одредбе“ (Јеринић, 2012:30). Донет је и Правилник за извршење овог Царинског закона 1949. године. Ступањем на снагу Царинског закона, смањују се задаци царинских органа. Царињење робе губи свој значај (Јеринић, 2012).

2) Период увођења самоуправљања Карактеристичан је по увођењу самоуправљања у фабрике и радне колективе. Доводи до реформи у спољнотрговинском и царинском систему. Промене до којих је дошло, утицале су на значај царињења робе. У том периоду, пажња се, осим на врсту и количину робе, усмеравала и ка квалитету те робе. Царина за привредне организације није постојала од 1957. године, осим приликом увоза путничких аутомобила и мотоцикала (Јеринић, 2012).

3) Период новог царинског система Овај период довео је до стварања низа прописа из области царина. „1959. године донета је Уредба о царинској тарифи која је важила за робу коју грађани примају или уносе из иностранства.“ (Јеринић, 2012:31) Грађани су

овом царинском тарифом изгубили низ ослобођења од плаћања царине. 1959. године донет је нови царински закон. У односу на царински закон из 1948. године који, као што је речено, није био обиман, закон из 1959. године био је обимнији (Јеринић, 2012).

Велику важност имају Уредба о привременој царинској тарифи за увоз одређених производа из 1960. године и Уредба о привременој општој царинској тарифи, донета 1961. године, којом су укинута коефицијенти. Уколико роба није ослобођена од плаћања царине, царина се морала платити (Јеринић, 2012).

Девизна реформа и увођење новог царинског система били су разлози за формирање новог начина обрачунавања царина и укидање система коефицијената. 1961. године долази до измена како би девизна реформа и царински систем оправдали своје увођење. Уредба о привременој општој царинској тарифи, требало је да омогући царини да оствари своју заштитну улогу. Уредба је била привремена и важила је док није донет нови Закон о царинској тарифи. На даљи развој царинског система и царинског поступка, свакако је утицало то што је Југославија прихватила разновразне међународне конвенције (Јеринић, 2012).

4) *Царински систем* Доношење Закона о царинској тарифи карактерише овај период. Први пут после Другог светског рата, питање царинске тарифе је уређено законом. Скупштина Савезне Федеративне републике Југославије је 1965. године усвојила Закон о царинској тарифи. Састојао се из два дела. Први део је био нормативни, а други тарифни. У том периоду, царине добијају изузетан заштитни карактер, док се фискално дејство царина запоставља. Царина не утиче на курс динара, већ на заштиту државе од иностраних фирми (Јеринић, 2012).

5) *Афирмација царинског система* Одмах на почетку овог периода, донет је нови Царински закон 1973. године. Након њега, донет је други царински закон 1976. чији је задатак био да изврши усклађивање са Кривичним законом, Законом о прекршајима и са другим прописима. Закони из 1973. године и 1976. године су веома слични и приближно истог обима. Представљали су законе који су у том времену сматрани савременим и који остварују довољну заштиту домаће производње (Јеринић, 2012).

Закон о царинској тарифи усвојен је 1978. године на заседању Скупштине Савезне Федеративне Републике Југославије. Усвајањем овог закона, царине су одређиване аутономно, осим оних које је Југославија ратификовала. За спровођење царинске тарифе били су задужени царински органи (царинарнице и Савезна управа царина) (Јеринић, 2012).

6) *Царински систем Савезне Републике Југославије и систем Државне заједнице Србија и Црна Гора* Савезна Република Југославија створена је 1992. године, када је донет и царински закон . Овај закон је често мењан и допуњаван. На снази је остао до 2003. године. Карактеристично за овај период је да су донета три закона о царинској тарифи, 1994. године, 1997. године и 2001. године (Јеринић, 2012).

Царински систем се развијао захваљујући Царинском закону из 1992. године. У члану 17 став 2 тачка 1 истог, прописано је да роба која се извози, износи или шаље из царинског подручја Савезне Републике Југославије не подлеже плаћању царине, осим ако

није другачије прописано у царинској тарифи. Плаћање извозних царина није било прописано у царинском закону из 2001. године, већ само увозних (Јеринић, 2012).

Сматрало се да је царинска тарифа савремена, доприноси бржем и једноставнијем разврставању робе и убрзава царински поступак. На тај начин, постигнута је компатибилност са царинском тарифом Европске уније (Јеринић, 2012).

Царинској тарифи из 2001. године могло се приступити електронским путем, што је несумњиво довело до бржег разврставања робе. Царинска сарадња је тада била знатно олакшана (Јеринић, 2012).

Сав терет заштите домаће производње био је на царинској тарифи из 2001. године. Она је донета савезним законом, што је требало да обезбеди важење на целој територији Савезне Републике Југославије (Јеринић, 2012).

Црна Гора је неколико година након стварања Савезне Републике Југославије, чији је била део, престала да уплаћује приходе од царина у савезну касу. Таква радња није била у складу са тадашњим законима, али се то толерисало. Доношењем своје царинске тарифе и свог закона, Црна Гора је дефинитивно створила свој царински систем. Она је своју тарифу донела уредбом, што је представљало њено привремено дејство. Важила је 5 година. Србија и Црна Гора су након независности биле слободне да стварају царински систем (Јеринић, 2012).

1.2. Улога царина

У почетку, царина је имала фискалну улогу, да би, развојем царинског система добијала заштитну, а у последње време и безбедносну улогу. Циљ фискалне улоге био је у наплати кретања робе преко територије које су припадале владарима, царевима. Насупрот фискалне улоге, заштитна улога је имала задатак да штити домаћу привреду од иностране конкуренције. Купац је приморан да купује домаћу јефтинију робу, често лошијег квалитета од увозне, која је скупља у висини трошкова царине. Увозна роба, осим трошкова царине, скупља је и због трошкова транспорта те робе. У садашње време, улога царине је двојака. Поред заштите, која је њена основна улога, она доприноси и повећању државног буџета. Ова њена улога се никако не сме занемарити. Чак и заштитна царина остварује утицај на државни буџет (Јеринић, 2012).

Како се улога царине мењала, најбоље осликава период развоја царинског система у старој Југославији. У периоду административног управљања привредом, царина има задатак обрачуна робе која се увози, док у периоду увођења самоуправљања привредом, царина нема никакву нову улогу, све до 1961. године. Царина тада добија заштитну улогу, али не може сама да је спроводи (Глигић, Сејменовић, 2010).

Сви царински системи, па и наш царински систем, не смеју ограничавати увоз да би утицали на заштиту у превеликој мери, јер то може деловати негативно по домаћу привреду. Исто тако, држава мора деловати на побољшање извоза, али не на директан начин, дајући извозницима новац за било коју количину производа. Уколико жели, држава може помоћи пољопривредницима снижавањем царине на производе који су им потребни да би унапредили или осавременили своју производњу (Јеринић, 2012).

Што се тиче безбедносне улоге, њу је царина добила усвајањем Оквиром стандарда Светске царинске организације 2005. године као резултат терористичких напада 2001. и 2002. године. Њиховим доношењем, истакнута је улога царинских органа у заштити међународне трговине (Јеринић, 2012).

У прилог овоме говори члан 2 Царинског закона Републике Србије, (Сл. гласник РС бр. 18/2010...108/2016) који прописује: "Циљ овог закона је:

- 1) заштита економских, фискалних и финансијских интереса Републике Србије;
- 2) заштита Републике Србије од незаконите и илегалне трговине;
- 3) безбедност и заштита људи и животне средине;
- 4) олакшавање међународне трговине."

1.3. Ефекти царина

Царина може деловати на: увоз; домаћу производњу; понуду и потражњу робе; цену; заштитно дејство; фискално дејство (Марковић, 2003).

Увоз Царина на увоз делује директно (Krugman, Obsfeld, 2009). Да ли ће он бити мањи или већи, зависи од царинске стопе која је прописана у царинској тарифи. Уколико су царинске стопе ниже, долази до већег увоза и повећања конкуренције домаћој привреди, а ако су царинске стопе више, увоз се смањује. Пример је Црна Гора, која нема аутоиндустрију, тако да су царинске стопе за увоз аутомобила ниже него у Србији (Јеринић, 2010).

Праћењем стања на домаћем тржишту, царинска стопа може да се мења, у зависности од тога да ли треба повећати или смањити увоз (Марковић, 2003). Ако дође до нестанка неких производа, држава снизи цену царине, увози се већа количина робе побољшавајући стање на домаћем тржишту (Јеринић, 2010).

Увозне царине повећавају цену увозној роби, тако да је она скупља у земљи него у иностранству, чиме се остварује директан утицај на цене (Krugman, Obsfeld, 2009).

Домаћа производња Царине остварују ефекат на домаћу производњу и њен развој. Царинским стопама се остварује ефекат заштите домаће производње. Царинске стопе не смеју бити такве да онемогуће увоз, јер долази до стагнације домаће привреде и застоја у развоју због превелике, непотребне заштите. Ово је посебно погубно за предузећа која увозе материјале које уграђују у финалан производ. Домаћи производи би били превише скупи и тешко би нашли свог купца (Јеринић, 2010).

Ниске царинске стопе нису потребне, јер би довеле до стагнације домаће привреде. Иностранци производи са ниским царинским стопама били би јефтинији од домаћих, тако да би домаћи произвођач своје производе морао да чува у магацинима уместо да их продаје на домаћем тржишту (Јеринић, 2010).

Да би се ово избегло, царинске стопе морају бити тако прописане да на прави начин штите домаћу производњу. Домаћа производња мора да има инострану конкуренцију која би, сасвим сигурно, утицала на њен развој. Степен заштите домаће производње опада са њеним развојем, јер је она у стању да се избори са иностраном конкуренцијом (Јеринић, 2010). Наш Царински закон штити домаћу привреду, истовремено допуштајући инострану конкуренцију (Марковић, 2003).

Понуда и потражња робе Царинским стопама може се утицати на понуду и потражњу робе. На пример, ако је понуда на домаћем тржишту мала, царинске стопе се смање што доводи до повећања понуде из увоза. Уколико је обрнута ситуација, велика понуда а мала потражња, царинске стопе се повећају, што директно утиче на смањење увоза и продаје нагомилане домаће робе (Јеринић, 2010).

Цена Овај ефекат је увек директан јер царина утиче на коначну цену робе (Марковић 2003). На увозну робу, царина директно утиче, повећањем цене. Ово условљава и раст цене домаћих производа, јер се њихова цена на домаћем тржишту често одређује увидом у цену увозних производа. Транспорт робе и посредници такође утичу на цену (Јеринић, 2010).

Царина утиче на поскупљење увоза, али то није увек случај. Она може да делује на смањење цена на домаћем тржишту ако се смањи царинска стопа. Царина која се плаћа је мања, тако да је и роба јефтинија. Царином је могуће заштити само друштвено признату цену неке робе која има рационалне трошкове производње (Јеринић, 2010).

Кумулативно дејство царина Царинска заштита осим заштите финалних производа, штити и полупроизоде у чему се огледа кумулативно дејство царина. Повећање царине на полупроизоде, утиче на повећање цене финалног производа (Јеринић, 2010).

Заштитно дејство Односи се на финални производ и полупроизвод, чиме се повећава цена производа на домаћем тржишту. Царинска стопа може бити таква да онемогућава увоз иностране робе, што је негативно по развој домаће производње и утицај иностране конкуренције (Јеринић, 2010).

Фискално дејство Царине делују на повећање државног буџета, без обзира на врсту. Ово није примарна улога царине у модерним системима. У неким системима може имати примарни фискални ефекат, али секундарни може бити заштитни ефекат. Исто тако, у системима у којима јој је примарни ефекат заштита, као секундарни може бити фискални ефекат (Јеринић, 2010).

Поред ових, царина може имати и друге ефекте као што су: ефекат царине на потрошњу, на запосленост, платно-биласни ефекат, извозни ефекат и др. Царина повећава цену робе која се увози, што доводи до смањења потрошње те робе јер је плаћање царине на потрошачима. Повећањем царина, домаћи купци би куповали домаћу робу, што би упослило домаћу радну снагу која би учествовала у производњи тих производа. Ово је привремено решење, јер би са смањеним увозом дошло до смањеног извоза. Повраћајем царинских, пореских и других дажбина, царина може да утиче на повећање извоза. Исто тако, слободне зоне утичу на извоз. Роба која се увезе у слободну зону без плаћања царине, мора се употребити за израду производа који се извозе у иностранство. И царински преференцијали могу да поспеше извоз (Јеринић, 2010).

1.4. Врсте царина

Царине се, према врсти, могу поделити према:

1) правцу кретања робе

- 2) сврси коју царина постиже
- 3) начину обрачуна
- 4) начину прописивања
- 5) економско-политичком дејству (Јеринић, 2012).

1) Царине према правцу кретања робе Према правцу кретања робе, царина се може поделити на: увозну, извозну и провозну царину (Јеринић, 2012).

Увозна царина Наплаћује се приликом увоза робе. Служе за ограничавање увоза, остваривање фискалних прихода и заштиту домаће привреде. Ово је једина врста царине у нашем царинском систему. Користе је све земље (Докић, Динчић, Ристић, 2011). Некада су биле високе, али се тежи смањењу (Јеринић, 2012).

Извозна царина Ова врста царина се наплаћује на домаћу робу која се извози и оне се данас ретко примењују (Глигић, Сејменовић, 2010). Правило је да се царина наплаћује на инострану робу која се увози, али то није увек тако. Ова врста царине се примењује у Индији и она служи да спречи извоз житарица, пиринча и чаја, тако да оне остају унутар државних граница за исхрану домаћег становништва. Управо из ових разлога, извозне царине називају се још и социјалним царинама. Осим забране извоза одређене робе, оне могу доприносити државном буџету. Србија није користила извозне царине, иако их њен царински закон предвиђа (Јеринић, 2012).

Провозна царина Наплата царине на робу која се налази у транзиту преко одређене државе. Имала је искључиво фискални циљ (Глигић, Сејменовић, 2010). Ова врста царина укинута је на међународном плану 1921. године, Барцелонском конвенцијом о слободи транзита коју је ратификовало пуно држава. Укидањем ове врсте царина долази до повећања отворене међународне робне размене (Јеринић, 2012).

2) Царине према сврси коју постижу Основна и најважнија сврха царина је фискална и заштитна (Јеринић, 2012).

Фискална царина Уводи се за производе који се не производе у земљи, него се увозе из иностранства, при чему је царина знатно већа (Глигић, Сејменовић, 2010). Царина је од свог настанка имала ову карактеристику све до доба меркантилизма. Сматра се да царина нема више овај циљ (Јеринић, 2012).

Заштитна царина Заштита домаће производње од иностраних производа остварује се заштитном улогом царине. Царина се наплаћује на производ који се увози, тако да он постаје скупљи за износ царине, чиме се смањује конкуренција домаћем производу. Ову врсту царине треба поставити на начин који ће омогућити нормалну конкуренцију и који неће онемогућити увоз (Јеринић, 2012).

Приликом развоја производње, ову царину не треба укидати, само је смањити што је могуће више. Ову улогу је имала и царина у Србији, која је са 40% до 60% утицала на повећање царинске стопе, да би развојем производње то износило око 10% и мање од тога. Царине не могу бити такве да превише отворе или затворе тржиште, него да омогуће здраву конкуренцију и нормалан увоз, узимајући у обзир заштиту домаће производње (Јеринић, 2012).

Потребно је направити разлику између фискалне и заштитне царине. Заштита је чак и она заштита која штити производе који се тренутно не производе, али постоји намера њихове производње, чиме се штити потенцијални произвођач. Са друге стране, фискална је ако не постоји намера производње одређеног производа (Глигић, Сејменовић, 2010).

3) Царине према начину обрачуна Могу се поделити на: царине према вредности, специфичне и комбиноване (Глигић, Сејменовић, 2010).

Царине према вредности робе Представља савремен облик царина, прихваћена је од већине земаља. Ефикасно штити домаћу производњу, што је њена добра страна и један од разлога зашто је усвојило толико држава. Њу је прихватио и царински систем Србије, који је користи већ деценијама (Глигић, Сејменовић, 2010).

Многи царински системи предвиђају, осим примарне контроле робе приликом царине, и секундарну, која омогућава царинским органима накнадни преглед робе и проверу њене царинске вредности, преглед документације, пословних књига и друге радње прописане законом. Секундарна контрола често доводи до подношења кривичне и прекршајне пријаве јер нису испоштовани сви прописи. Веома је важно утврдити реалну вредност робе, при чему је пожељна међународна сарадња (Јеринић, 2012).

Специфичне царине За разлику од вредносних царина, код којих се царина наплаћује на реалну вредност, код специфичних се царина наплаћује на јединицу мере која може бити комад, литар, метар, килограм, тона итд (Јеринић, 2012). Износ који је потребно платити добија се множењем количине робе која је увезена са износом царине по јединици робе (Глигић, Сејменовић, 2010). Предвиђене су у нашем царинском систему, али се ретко примењују. Користе се у комбинованом систему наплате царине (Јеринић, 2012).

Комбиноване царине Представљају облик комбиновања вредносних и специфичних царина. Називају се и покретним царинама (Јеринић, 2012).

4) Царине према начину прописивања Могу бити: аутономне, уговорне или конвенционалне и комбиноване (Јеринић, 2012).

Аутономне Држава их доноси самостално, али оне важе само на територији те земље (Глигић, Сејменовић, 2010). Не постоји пуно аутономних царинских система у свету. Царински систем Србије нема обележја аутономности (Јеринић, 2012).

Уговорне или конвенционалне Ове царине се, за разлику од аутономних, доносе двостраним или вишестраним конвенцијама. Римским уговором о оснивању Европске економске заједнице, који је ступио на снагу 1. јануара 1958. године, прописано је стварање царинске уније између држава чланица са постепеним снижењем и укидањем царинских стопа. Све земље Европске уније имају тарифу која се примењује према земљама које нису чланице, што представља пример ове врсте царина. Ове царине су врло корисне јер доводе до повећања трговине између земаља уговорница. Сматрају се савременим обликом царина по начину прописивања (Јеринић, 2012).

Комбиноване царине Као што им само име каже, представљају комбинацију аутономних и уговорних царина. Само комбиновање може бити различито. Наш царински

систем је комбинован што се тиче начина прописивања, јер је царинска номенклатура међународног а царинске стопе и царинске институте је аутономно прописала наша држава (Јеринић, 2012).

5) Економско-политичко дејство царина Оне се користе у пракси у неким случајевима. Најзанимљивије су: прохибитивне, реторзивне, преференцијалне, диференцијалне, антидемпиншке и компензаторне (Јеринић, 2012).

Прохибитивним царинама се онемогућава увоз робе јер су царинске стопе високе. Оне су и фискалне царине, тако да нису пожељне. У ретким условима, оне могу довести до продаје домаће робе услед забране увоза, али не у дужем временском периоду. *Реторзивне царине* се уводе да би се извршио социјални, економски, политички утицај на неку земљу или као последица одговора на утицај (Глигић, Сејменовић, 2010). Имају негативно дејство. Могу бити од користи тако што ће помоћи држави да одврати другу државу од повећања царинске стопе или отежавања царинског поступка. Познате су и у царинском систему Југославије. У члану 2 Закона о царинској тарифи Савезне Републике Југославије, било је прописано да се царинске стопе односе на робу коју су произвеле земље које су имале склопљен уговор са клаузулом најбољег овлашћења, односно са оним земљама које су примењивале такав уговор. *Преференцијалним царинама* се, у суштини, олакшава увоз, чиме се робна размена увећава (Јеринић, 2012). Могу да обухватају једну или више роба, једну земљу или више њих, са реципроцитетом или без њега (Глигић, Сејменовић, 2010). Предвиђа их и користи Европска унија. Србија је потписник неколико споразума, што јој даје могућност извоза у земље Европске уније. *Диференцијалне царине* имају задатак да отежају трговину. То се постиже повећањем царине на робу из неке земље. Може бити прохибитивна и реторзивна. Прохибитивна онемогућава увоз због изузетно велике царинске стопе. Реторзивна одређује високу царинску стопу која се односи на робу која долази из одређене државе. Диференцијалне царине се не користе у савременим царинским системима. *Антидемпиншке царине* се уводе када инострани произвођач извози робу којој није одредио реалну цену (Глигић, Сејменовић, 2010). Том приликом се у земљи која увози робу наплаћује царина у висини која представља разлику између цене коју је одредио произвођач и цене која је реална. Назива се и допунском царином. *Компензаторне царине* се примењују за робу која је у земљи извоза имала одређену субвенцију, премију извоза. Ова царина се примењује у циљу неутралисања субвенције. Премирање извоза није пожељно. Компензаторне и антидемпиншке се називају још царинама за изједначавање (Јеринић, 2012).

1.5. Елементи царина

Елементи царина су одређени њиховом природом и одражавају суштину и садржај царинског система (Бингулац, Јовановић, Крстић, 2003). Неки од значајних елемената царина, су:

- „*Царинско подручје* Републике Србије обухвата територију и територијалне воде Републике Србије, као и ваздушни простор изнад Републике Србије и ограничено је царинском линијом која је истоветна с границом Републике Србије“ (чл. 3 Царинског закона).
- „*Царински орган* је Управа царина, царинарница и њене организационе јединице надлежне за примену царинских и осталих прописа, као и овлашћени царински службеник (Царински закон).

- *Царинска декларација* је изјава или радња којом лице, у прописаној форми и на прописан начин, захтева да се роба стави у одређени царински поступак.
- *Царињење* је свака званична радња стављања робе у царински поступак или вршење царинских формалности у вези с поновним извозом робе у редовном поступку или у поједностављеном поступку у складу са законом.
- *Страна роба* је сва роба која нема статус домаће робе, као и роба која је изгубила статус домаће робе“ (чл. 5 Царинског закона).
- *Царинска складишта* служе за смештај робе која није оцарињена. Та роба се царини приликом напуштања складишта (Докић, Динчић, Ристић, 2011).
- *Царинска слободна зона* представља део територије који не припада царинском подручју те државе у ком се царина не плаћа одмах по уношењу робе, него након напуштања слободне зоне (Бингулац, Јовановић, Крстић, 2003).
- *Царински дуг* представља обавезу лица да плати износ на име увозних дажбина (царински дуг приликом увоза), односно извозних дажбина (царински дуг приликом извоза) које се утврђују за одређену робу према прописима Републике Србије (чл. 5 Царинског закона).

2. Појам царинског система

Пре него што се одреди царински систем, неопходно је схватити значење речи систем. Систем је реч грчког порекла и представља план, ред, састав, сређену целину, збир принципа на којима почива нека доктрина (Јеринић, 2012). Без обзира на то што представља сређену целину, царински систем није самосталан, већ је део фискалног система који зависи од развоја домаћег тржишта (Докић, Динчић, Ристић, 2011).

Садржи основне институте који се односе на царину као што су: царинско подручје, царинска роба, царински надзор, царински поступак, царињење робе и многи други (Јеринић, 2012). Заштита домаће привреде и домаћег тржишта од иностране конкуренције остварује се царинским системом у комбинацији са царинском политиком (Докић, Динчић, Ристић, 2011). Развој привреде савремених држава не може бити могућ без међународне трговине, која захтева савремен царински систем. Царински систем и царина морају бити такви да поспеше домаћи извоз. Царински систем једне државе, испољава дејство на друге државе, пре свега на потенцијалне трговинске партнере. Иностранци произвођачи који планирају извоз своје робе, морају бити упознати са царинским системом државе која ће увозити њихове производе. Ово важи и за нашег произвођача, који, осим познавања иностраног царинског система, мора да познаје и наш царински систем ако жели да дугорочно извози своју робу на то тржиште (Јеринић, 2010).

За царински систем су најважније увозне царине и то из два разлога. Први, јер се њима штити домаће тржиште, а други, повећање јавног прихода те државе (Докић, Динчић, Ристић, 2011).

Да би царински систем функционисао, потребно је донети прописе којима се дефинише промет робе, улазак и излазак лица у земљу (Докић, Динчић, Ристић, 2011). Правни прописи могу бити материјални и формални. Материјалним прописима се свакој држави оставља могућност да сама одреди свој царински систем у зависности од њеног економског и политичког система. Што се формалних прописа тиче, њима се, кроз садржаје правних прописа испољава царински систем. Они регулишу права и обавезе

учесника у спољној трговини, водећи рачуна о заштити домаће производње. Неопходно је спровођење царинских и других прописа датих у надлежност царинској служби (Глигић, Сејменовић, 2010).

Према Томиславу Тодоровићу, царински систем се може одредити као „део привредног система, који чини скуп института, инструмената и законских мера у области заштите домаће производње, којима се регулише царински поступак на јединственом царинском подручју, без обзира да ли су уведени националним законодавством или међународним конвенцијама и споразумима које је земља ратификовала“ (Глигић, Сејменовић, 2010:186).

2.1. Правни извори царинског система

На почетку треба одредити појам права. „Овај појам обухвата све чињенице које пресудно утичу на стварање права“ (Јеринић, 2012:46). Сви извори права могу се поделити на формалне и материјалне. Формални извори царинског права могу бити међународни и национални (Јеринић, 2012).

2.1.1. Међународни Остварују посебан утицај на привреду, привредне субјекте и царинске системе држава. Имају велики значај као правни извори. Као извори царинског права, могу бити: Акти организације Уједињених нација, Акти међународних организација и међународних споразума, Акти Европских институција и билатерални споразуми (Јеринић, 2012).

Акти организације Уједињених нација Организација Уједињених нација је међународна организација која се назива институцијом. Чине је владе држава. Уколико нека држава не поштује акте ове организације, суочиће се са санкцијама, које могу бити различите. Акти обавезују све државе да их поштују, тако да су они извор права за државе (Јеринић, 2012).

Акти међународних организација и међународни споразуми Као и акти организације Уједињених нација, тако и акти међународних организација и међународни споразуми чине изворе царинског права. Народна скупштина Србије их прихвата и ратификује законима. Имају веома важно место и улогу у нашем царинском систему (Јеринић, 2012).

Акти европских институција И ови акти, као и претходни представљају изворе царинског права. Србија, која жели приступити Европској унији, потписала је Споразум о придруживању, из ког произлази обавеза да своје законе усклади са законима Европске уније, укључујући и законе из области царина, чинећи тако изворе царинског права Србије (Јеринић, 2012).

2.1.2. Билатерални споразуми Ове споразуме закључују државе. Њих не воде владе, него царинске управе у име владе. Србија има закључене бројне споразуме, нарочито са државама у окружењу као што су Мађарска, Румунија, Бугарска, Италија. Ови споразуми олакшавају борбу против кријумчарења и могу остварити смањење царинских дажбина и других давања. Као најважнији, напомињу се: Споразум о слободној трговини са Руском Федерацијом, Споразум о слободној трговини са Белорусијом и Споразум о слободној трговини са Турском (Јеринић, 2012).

Споразум о слободној трговини са Руском Федерацијом потписан је 28. августа 2000. године. Њега су потписале тадашња Савезна Република Југославија и Руска Федерација. Република Србија је, распадом Савезне Републике Југославије, једини правни наследник овог споразума, што значи да он представља право нашег царинског система. Њиме је, у потпуности укинута плаћање царине, али је наплата царинске евиденције остала. Такође, овим споразумом је основана и Радна група која је имала задатак контроле споразума (Јеринић, 2012).

Споразум о слободној трговини са Белорусијом потписан је 31. марта 2009. године у Минску. Период важења био је пет година. Садржао је клаузулу којом је било могуће продужити важење споразума још пет година, под условом да се државе сложе. Решавање питања и праћење споразума било је у надлежности Међувладине српско-белоруске комисије за трговинско-економску сарадњу из 1996. године (Јеринић, 2012).

Споразум о слободној трговини са Турском потписан је 1. јуна 2001. године. Представља један од најобимнијих уговора из ове области. Листе су биле саставни део споразума, а које су предвиђале смањење до потпуног укидања царине на увоз робе из Турске. Заједнички комитет је формиран у циљу спровођења споразума и његове примене. Заседа чим се укаже потреба, али најмање једном годишње (Јеринић, 2012).

2.1.3. Национални извори Доноси их држава самостално. Према хијерархији, могу се поделити на: устав, законе и подзаконске прописе (Јеринић, 2012).

Устав је највиши правни акт било које државе. Сви закони, подзаконска акта и други прописи морају бити у складу са уставом. Међународни уговори, конвенције и друга акта, такође морају бити у складу са уставом (чл. 194 Устава РС "Сл. гласник РС", бр. 98/2006).

Устав Републике Србије предвиђа да на Косову и Метохији важе царински прописи које је донела Србија, али то није случај од 1999. године. Тада је Савезна Република Југославија прихватила резолуцију 1244, која још увек важи. Њоме је прописано да, царинску власт на Косову и Метохији врше органи Уједињених нација (Јеринић, 2012).

Сва правна акта, укључујући и царинско право, морају бити у складу са уставом. Ако нису у складу са уставом, неће се примењивати док се не ускладе са уставом (Јеринић, 2012).

Закони, за разлику од устава, ближе регулишу питања која се односе на царину и царински систем. Најважнији су: Царински закон и Закон о царинској тарифи. Поред ова два, постоје и други законски прописи (Јеринић, 2012).

Царински закон заједно са Законом о царинској тарифи представља најважнији извор царинског права. Царински закон је често мењан због економских и политичких прилика. Царински закон који је данас на снази усвојен је 3. априла 2010. године, а примењује се од 3. маја исте године (Јеринић, 2012). Објављен је у Службеном гласнику РС број 18/2010. Није га могуће директно примењивати, због чега се јавља потреба доношења подзаконских аката, чија је оправданост предвиђена у самом закону. На тај начин, царински закон је извор права за подзаконска акта, тако да она морају бити у

сагласности са овим законом. Иако је донет нов закон, неки чланови старог закона су и даље на снази (чланови 252 до 329). На овај начин, царинско право чине нови и стари закон (Јеринић, 2012).

Закон о царинској тарифи чини извор царинског права. Помоћу овог закона се обрачувана и наплаћује царина и друге дажбине. Актуелни закон о царинској тарифи донет је 2005. године, али је касније мењан и објављиван у Службеном гласнику Републике Србије бр. 62/2005; 61/2007; 05/2009 и исти у члану 2 прописује између осталог да: “На робу која се увози у царинско подручје Републике Србије, царина се обрачунава и наплаћује применом стопе царине одређене у колони 4 Царинске тарифе, на царинску вредност робе (метод *ad valorem*). Стопе предвиђене у Царинској тарифи примењују се на робу пореклом из земаља на које се примењује клаузула највећег повлашћења или које ту клаузулу примењују на робу пореклом из Републике Србије. На робу из осталих земаља примењују се стопе предвиђене у Царинској тарифи, увећане за 70%“.

Други законски прописи Осим Царинског закона и Закона о царинској тарифи, постоје и други прописи који чине царинско право као што су: Закон о девизном пословању; Закон о спољнотрговинском пословању; Закон о слободним зонама; Закон о порезу на додату вредност; Закон о општем управном поступку; Закон о прекршајима итд (Јеринић, 2012).

Подзаконски акти као извори царинског права Подзаконским актима се уређују питања која није могуће уредити законима. Царински закон омогућује доношење подзаконских аката као што су уредбе, правилници, наредбе, упутства и слично. Морају бити у сагласности са законом (Јеринић, 2012).

Правилницима се може регулисати питање полагања испита за царинског агента и поступак издавања дозволе за рад царинском агенту, облик и садржина извештаја о пословању слободне зоне итд. *Уредбама* се регулише питање царински дозвољеног поступању с робом, посебни услови за вршење промета робе са Аутономном покрајином Косово и Метохија, увоз моторних возила итд. *Упутства*: инструкције АТА карнета, инструкције за ТИР, упутство за царинско складиште итд. *Решења и други акти*: списак царинарница овлашћених за поступање са ТИР карнетом, кодекс понашања царинских службеника, овлашћени извозник (Јеринић, 2012).

2.2. Врсте и институти царинских система

Постоје две врсте царинских система: аутономни и комбиновани (Јеринић, 2010).

Аутономни имају задатак да заштите домаћу привреду, али и да унапреде извоз (Марковић, 2003). Данас је све мање оваквих система из разлога што су државе света све више укључене у међународну трговину. Систем у коме држава сама доноси царинске институте назива се аутономни. Државе чија је привреда затворена имају аутономне системе. Мали је број таквих држава, скоро не постоје (Јеринић, 2010).

Комбиновани систем данас имају скоро све државе (Јеринић, 2010). Ови системи, осим што дозвољавају државама да саме доносе царинске институте, омогућавају им и прихватање међународних решења. Дакле, осим аутономних решења, користе и међународна решења (Марковић, 2003).

Институти царинског система Ефикасно функционисање царинског система није могуће без царинских института, царински систем се не може замислити без института. Царински систем Републике Србије, као и царински системи других држава чине институти као што су: царинска линија, царинско подручје, царинско погранични појас, царинска роба, царинска обавеза, царински обавезник, царињење робе, ослобођење од плаћања царине, привремени увоз и извоз робе, слободне зоне, царинске зоне и други. Сви институти се регулишу царинским законом (Јеринић, 2012).

Царинска линија подразумева линију која одређује (ограничава) царински систем једне државе. Ова линија је најчешће државна граница. Царинска линија Републике Србије је истоветна са линијом државне границе (Јеринић, 2012).

Постоје и царински системи код којих царинска линија није иста као државна граница. У таквим случајевима се ради о институтима царинских искључака и царинских прикључака. Пример за то је Солун. Наиме, слободна царинска зона у Солуну је била под контролом Југославије на период од педесет година. На тај начин, Солун је био искључак територије Грчке и прикључак царинског подручја територији Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (Јеринић, 2012).

Царинско подручје Члан 3 Царинског закона (Сл. гласник РС бр. 18/2010...108/2016) прописује да: „Царинско подручје Републике Србије обухвата територију и територијалне воде Републике Србије, као и ваздушни простор изнад Републике Србије и ограничено је царинском линијом која је истоветна с границом Републике Србије.“ Може се видети да је подручје истоветно као територија државе, на којој је на снази њен царински систем. На територијама које су искључци или прикључци, важе сви они прописи у чијем се саставу налазе. Царинским законом Савезне Републике Југославије у члану 2 став 3, царинско подручје је одређено као јединствено. То је значило да су сви прописи важили на било ком делу територије. Царински закон, Закон о царинској тарифи, царинска служба су били јединствени на целој територији. Јединство се односило и на привредне субјекте. Они нису могли бити у повољнијим или неповољнијим условима рада унутар једне државе, без обзира на ком су се месту налазили (Јеринић, 2012).

Овај принцип је нарушен, јер је Црна Гора донела Царински закон о компанијама 1996. године. Овај закон је био у супротности са Царинским законом Савезне Републике Југославије, чиме је нарушен принцип јединствености. У члану 26. је било прописано да компаније не плаћају царину и дажбине на увоз опреме и средства којима се обавља производња. Осим овог, било је искључено плаћање царина за увоз аутомобила, јахти, алата за домаћинство, техничке робе и намештаја који су користили појединци или чланови његове уже породице (Јеринић, 2012).

Царински прелази, царински путеви и време преласка царинске линије Царинским законом из 2003. године је предвиђено да се прелаз робе и лица преко граничних прелаза који служе међународном саобраћају називају царинским прелазима. Обавеза је царинских органа да врше контролу и царински надзор над робом и лицима преко царинске линије на тачно одређеним местима, која се називају граничним прелазима. Царински путеви су правци који служе за транспорт робе преко царинске линије и могу бити друмски, железнички, ваздушни, речни, језерски и морски (Јеринић, 2012).

У новом Царинском закону из 2010. године, питања царинског подручја и царинских путева су оређена у члану 58 који гласи:

„Роба се може унети у царинско подручје Републике Србије преко граничних прелаза у време када су они отворени за промет.

За пројектовање, изградњу и реконструкцију службених просторија на граничним прелазима, потребна је сагласност министра, уз претходно прибављено мишљење директора Управе царина.

Промет робе која подлеже фитосанитарној, ветеринарској и другим прописаним контролама, дозвољен је само преко оних граничних прелаза, који су у складу са одговарајућим прописима намењени за уношење и изношење такве робе.

У изузетним случајевима, као што су деловање више силе, веће нарушавање јавног реда и безбедности Републике Србије, Влада може прописати да уношење и изношење робе може да се обавља само преко одређених граничних прелаза.“

Као што се може видети, овај царински закон питања царинских прелаза, царинских путева и време проласка царинске линије није регулисао тако прецизно као стари закон. Прелазак царинске линије робе и обављање контроле за међународни саобраћај, може се обављати у било ком делу дана или ноћи јер за то постоје услови у свим савременим државама. Постоје и гранични прелази за погранични саобраћај које могу прелазити лица са робом који имају право да то раде које проистиче из закона (Јеринић, 2012)

2.3. Царинска политика

Царинском политиком се друштво усмерава ка царинској заштити, помоћу царинских инструмената. Царинска политика је део економске политике. Царинска политика и царински систем су повезани што значи да остварују повратни утицај (Јеринић, 2012). Царинска политика може бити активна и пасивна (Панић, Петровић, 2012).

Активном политиком се утиче на повећање извоза помоћу субвенција, премија, пореских олакшица, повраћаја царина, ослобађања од дажбина и такси. Приликом субвенција и премија мора се водити рачуна да не одударају од правила Светске трговинске организације (Јеринић, 2012). Курс домаће валуте мора омогућити домаћим произвођачима да извозе своје производе (Јеринић, 2010).

Члан 18 Закона о спољнотрговинском пословању (Сл. гласник РС, бр. 36/2009, 36/2011 - др. закон, 88/2011 и 89/2015) прописује да је „Квантитативно ограничење највећи укупан обим поједине робе одређен по вредности или по количини који може да се извезе или увезе у прописаном року“. Квантитативно ограничење извоза може да се уведе привремено, у циљу спречавања критичне несташнице основних производа или ради ублажавања последица такве несташнице у Републици Србији, док је у члану 19 истог закона предвиђено квантитативно ограничење, које уводи Влада на предлог министарства, а ради:

- заштите од прекомерног увоза
- заштите платног биланса

Пасивном се ограничава увоз на дуже време помоћу различитих мера и инструмената, чиме се штите домаћа производња и привреда. Она постиже циљ тако што се цена робе која се увози повећа за износ царине и других дажбина. На тај начин се смањује конкуретност те робе (Јеринић, 2012). Мора бити флексибилна и у складу са међународним нормама (Глигић, Сејменовић, 2010).

„Пасивна заштита може бити номинална, стварна и ефективна“ (Јеринић, 2010:82). Номинална заштита је одређена царинским стопама у Царинској тарифи приликом увоза робе. Стварном заштитом се може видети вредност увезене робе, царине која је наплаћена у неком периоду. Може се пратити и промена цене робе која се увози. Ефективна заштита је усмерена на заштићене привредне гране да остварују већи профит захваљујући економском дејству царина. Царинска политика у савременим државама се базира на ефективној заштити (Јеринић, 2010).

У Републици Србији постоје два прописа заштите економије, а то су: Уредба о ближим условима за примену мера за заштиту од прекомерног увоза и Уредба о ближим условима за примену антидампинских мера (Јеринић, 2012).

Уредба о ближим условима за примену мера за заштиту од прекомерног увоза на снази је од 2010. године. Објављена је у Службеном гласнику, бр.112/2009. Она је у складу са правилима Светске трговинске организације и прописима Европске уније, што је наведено у њеном првом члану. Могу се користити само док не спрече штету по домаћу економију, што је наведено у другом члану. Мере које она прописује могу бити у облику количинских ограничења или увођењу додатних дажбина на увоз робе. Приликом коришћења количинског ограничења, увоз не сме бити мањи од трогодишњег просека, једино у случају ако је неопходан виши ниво заштите (чл. 11 Уредбе). У хитним случајевима на предлог министарства, Влада може увести додатну дажбину која неће бити дужа од 200 дана ако се утврди да је: повећан увоз оштетио или прети настанку озбиљне штете и да би, уколико се не донесу мере, довело до тешких последица (чл. 12 Уредбе).

Уредба о ближим условима за примену антидампинских мера Дампинг постоји када се у Републику Србију увози роба чија је цена нижа од нормалне вредности истих или сличних производа у држави извоза. Нормална вредност представља цену истог или сличног производа у држави извоза (чл 6 Уредбе).

Захтев за покретање поступка испитивања дампинга, лица подносе Министарству. „Сматра се да је захтев поднет „од стране или у име домаће индустрије“ ако је подржан од домаћих произвођача чија заједничка производња чини више од 50% укупне производње сличних производа од оних произвођача који су изричито подржали или се противили захтеву. Поступак испитивања се не покреће ако домаћи произвођачи који изричито подржавају захтев представљају мање од 25% укупне домаће производње сличних производа“ (чл. 14 Уредбе). Одлуку о покретању поступка доноси Влада (чл. 15 Уредбе). Влада је у обавези да обавести владу државе извоза о одлуци о покретању поступка испитивања. Одлука се објављује у „Службеном гласнику“ Републике Србије (чл. 16 Уредбе).

Министарство врши испитивање на основу одлуке владе на целој територији Републике Србије. Потребно је одредити период који ће бити обухваћен испитивањем.

Подаци који не припадају периоду које је одредило министарство неће се прихватити (чл. 17 Уредбе). Заинтересовани субјекти могу доприносити поступку испитивања (чл. 21 Уредбе). Влада након испитивања може увести привремену меру или коначну меру, а може и да обустави поступак (чл. 28 Уредбе). Привремене мере могу почети најраније 60 дана, а најкасније девет месеци након покретања поступка (чл. 29 Уредбе). Коначне антидампиншке мере се уводе посебно за сваки случај и не уводе се за производе којима је повећана цена према одредбама ове уредбе (чл. 36 Уредбе). Уколико се у случају испитивања утврди да не постоји дампинг, дампиншка маржа минимална или су обим дампиншког увоза и штета минимални, не доносе се никакве одлуке и поступак се завршава. Дампиншка маржа је минимална ако је мања од 2% од извозне цене производа за који се врши испитивање (чл. 38 Уредбе). Царинским органима је поверена наплата привремених и коначних антидампиншких дажбина (чл. 39 Уредбе).

Влада може, поред ових мера, увести и компензаторне мере и мере за заштиту равнотеже биланса, које се такође односе на ограничење увоза производа. Компензаторне мере се уводе да би се уклонило негативно дејство субвенционисања. Ове мере се уводе на основу статистичких података. Неопходно је претходно мишљење Народне банке Србије (Јеринић, 2012).

Потребно је нагласити да су ове мере непопуларне и да представљају крајње средство заштите производње (Јеринић, 2012).

2.4. Инструменти ванцаринске заштитне политике

Осим царинске заштите домаће производње, постоје и ванцарински инструменти који не припадају царинској заштити, а којима се, такође, утиче на заштиту производње. Царински и ванцарински инструменти заштите нису међусобно одвојени, већ заједно остварују заштиту. Постоји могућност да нека заштита не може бити остварена заштитним царинским инструментима и тада се примењују ванцарински инструменти. Као најзначајнији инструмент који се користи, помиње се ограничавање увоза. Инструменти могу бити пасивни и административни (Јеринић, 2010).

Пасивни на цену и структуру робе која се увози делују директно или индиректно. Заштитним се могу назвати само они који директно утичу на робу која се увози и њену цену (Јеринић, 2010).

Административни инструменти заштите могу бити: забране увоза и извоза; робни режим; квоте; дозволе и други. *Забране увоза и извоза* се, осим код нас, могу срести и у другим царинским системима. Наш царински систем забрањује увоз материја које су изузетно опасне. Међународна размена робе треба бити отворена, без дискриминација и заштитнички настројених система. За овакву размену залаже се и Светска трговинска организација. Што се тиче *робног режима*, он има за циљ да у одређеном временском периоду ограничи увоз неке робе, што се постиже увођењем квота и дозвола. Представља најзначајнију административну меру. *Квота* представља део количинског ограничења које је добило неко лице или група лица, док је количинско ограничење максималан обим робе који може да се увезе или извезе (укључујући и забране) у одређеном периоду. Увоз и извоз дрога, оружја и експлозива је ограничен увозом, тако да квоте нису потребне. Квоте постоје и у Европској унији, али их најчешће користе државе које нису чланице Светске трговинске организације (Јеринић, 2010).

Квантитативно ограничење увоза може се увести ради заштите од прекомерног увоза и заштите платног биланса. Такође, може се увести привремено када је циљ спречавање несташице основних производа или ублажавање последица такве несташице у Републици Србији (чл. 19 Закона о спољнотрговинском пословању).

Квоте додељује министарство, а саме квоте не могу се пренети на друго лице. Лице које је добило квоту, мора је искористити годину дана након што је добило квоту. Уколико лице не искористи квоту у предвиђеном року, оно губи право на квоту коју је добило. Број испорука није одређен. Ближе услове за расподелу квота може прописати Влада (чл. 20 Закона о спољнотрговинском пословању).

На захтев подносиоца издаје се исправа за увоз, извоз или транзит робе. Таква исправа назива се дозвола (чл. 21 Закона о спољнотрговинском пословању). Захтев се подноси министарству, које и одлучује о издавању дозволе. Приликом разматрања захтева, министарство може тражити мишљење других органа, организација, установа и удружења (чл. 22 Закона о спољнотрговинском пословању). Издавање дозволе може бити аутоматско и неаутоматско. Аутоматско издавање је кад се дозвола издаје одмах уз достављање потребне документације, а неаутоматско је кад се дозвола не издаје одмах због недостатка потребне документације (чл. 21 Закона о спољнотрговинском пословању).

Поред ових, важно је напоменути још неке као што су: посебне увозне дажбине; таксе; порез на додату вредност; ванцаринску заштиту пољопривреде. *Посебне увозне дажбине* служиле су за смањивање разлике између домаће валуте и иностраних валута, али и за ограничење увоза. Ове мере нису сталне, већ привремене. Не примењују се у нашем царинском систему од 1997. године. *Посебне дажбине при увозу пољопривредних и прехрамбених производа* представљају разлику између цене која је уређена одлуком и цене увозног производа, увећана за износ царине и других дажбина. *Порез на додату вредност* је заменио некашњи порез на промет. Представља врло важан заштитни ванцарински инструмент. *Административне процедуре* приликом увоза робе такође представљају ванцаринске инструменте заштите. Оне не смеју бити такве да малтретирају увознике. Добијање атеста, сертификата о квалитету робе, различита уверења могу утицати на смањење увоза (Јеринић, 2010).

2.5. Царинска тарифа

Царинске тарифе су се јавиле са настанком царина (Козомора, 2001). Наш царински систем их је у почетку доносио аутономно, али је развојем царина и царинских система, царинска тарифа све више била резултат ратификованих међународних конвенција (данашња донета на бази Хармонизоване номенклатуре) (Јеринић, 2010). Тарифа на арапском језику значи ценовник (Петровић, 2011). Царинска тарифа чини део царинског система и представља дугорочни инструмент царинске заштите (Јеринић, 2010). Доноси се као закон у већини земаља. Садржи текстуални део, тарифни део и коментар тарифе. Актуелни закон о царинској тарифи донет је 2005. године и њиме су регулисани увоз и царинске стопе за робу која се увози у царинско подручје Републике Србије (Докић, Динчић, Ристић, 2011).

„Царинску тарифу чини номенклатура роба и стопе, односно износ царине прописане за поједине робе наведене у тој номенклатури“ (чл. 3 Закона о царинској тарифи).

У поступку царињења робе, најтежу и најсложенију фазу представља управо царинско вредновање робе, чему у прилог иде податак да је преко 80% царински спорова везано за неправилно одређивање вредности (Петровић, 2011). Вредност робе може бити у динарима или у некој страниј валути, без обзира да ли се она извози или увози (Петровић, 2011). „Уколико је у питању страна валута, уплата се врши у динарској противвредности по званичном курсу важећем на дан утврђивања износа увозних дажбина“ (чл. 2 Закона о царинској тарифи). Све ствари домаћег или иностраног порекла сматрају се робом. Роба, било да се увози, уноси или шаље не може прећи царинску линију без пријављивања робе надлежној царинској служби (Петровић, 2011).

Када роба дође на царину, прво се врши њено разврставање. То је у ствари тражење назива робе који је одређен царинском тарифом. Сврставање је јако битно, јер од њега зависи висина царинских стопа за робу која се увози. Не сме бити разлике у царинским стопама за исту врсту робе. Само сврставање се врши у неколико фаза. Првом фазом, роба се сврстава у одређени одељак. Након тога следи сврставање у главу и на крају у тачан или приближно тачан тарифни број (Петровић, 2011).

Поред неких износа у царинској тарифи стоји звездица која означава могућност увођења контингента, уколико тако налажу мере спољнотрговинске политике. Познавајући царинску тарифу, извозници и увозници могу убрзати спољнотрговинске процедуре. Пре свега, јавља се потреба да они добро познају појмове царинске тарифе (Козомора, 2001).

„Под појмом "тарифни број" подразумева се наименовање робе, које обухвата један производ или више производа и који је означен четвороцифреном ознаком, код које прва два броја означавају број главе којој тарифни број припада, а друга два - редни број тарифног броја у тој глави.

Под појмом "тарифни међуподброј" подразумева се наименовање робе које обухвата један производ или више производа и које није означено нумеричком ознаком пошто се даље рашчлањава на тарифне подбројеве.

Под појмом "тарифни подброј" подразумева се наименовање робе које обухвата један производ или више производа и које је означено нумеричком ознаком са најмање шест цифара.

Нумеричке ознаке којима су означени тарифни бројеви и тарифни подбројеви називају се тарифне ознаке.

Тарифни став обухвата: тарифну ознаку са десет цифара, наименовање тарифног подброја, јединицу мере и стопу, односно износ царине прописану за робу из тог тарифног подброја“ (чл. 3 Закона о царинској тарифи).

2.6. Слободан увоз и извоз и облици регулисања слободног увоза и извоза

Слободном извозу и увозу теже све земље света, као и равноправности у светској трговини и конвертибилној валути. Све ово, могуће је остварити уколико земља има висок ниво дохотка по глави становника, развијену привреду, стално расположиве девизе итд. Такође је неопходно њено чланство у Светској трговинској организацији (СТО) и Међународном монетарном фонду (ММФ) (Унковић, 2013).

Увоз и извоз робе према царинској тарифи већим делом је слободан, чак 98% позиција. Ово говори у прилог тежњама наше земље о слободној међународној трговини (Петровић, 2011). Прегледом царинске тарифе, уколико поред назива и тарифног броја робе стоји ознака ЛБ, значи да она не подлеже ограничењима и забранама приликом увоза (Козомора, 2001).

Ограничавање увоза и извоза постоји у свим земљама. Пожељно је користити га што мање. Увоз и извоз треба да буду слободни (Унковић, 2013). Ограничавају се контингентима и дозволама (Козомора, 2001). Извоз се контролише ако су производи који су намењени извозу потребни домаћем тржишту, а увоз уколико је потребна заштита домаће привреде, становништва (Унковић, 2013).

Постоји проблем примене принципа слободне трговине у земљама у развоју. Из тог разлога, дозвољавају се одступања од примене принципа слободне трговине које налажу СТО и ММФ (Унковић, 2013).

Извозници односно увозници имају право да закључују међународне уговоре али нема потребе да прибављају уверења о квотама и дозволама (Унковић, 2013). Лице које подноси јединствену царинску исправу не може извршити царину робе све док не придобије решење о одобрењу увоза, без обзира што је потписало међународни уговор о куповини робе. Решења којима се одобрава увоз издају Министарство здравља и Министарство пољопривреде. Решење се издаје након прегледа робе, најчешће испитивањем у лабораторијама акредитованих организација за ту делатност (Петровић, 2011).

За слободан увоз и извоз, неопходно је поседовање девиза којима се плаћа роба. Уколико их увозник не поседује, може их купити на тржишту девиза. Србија, односно СР Југославија је увела конвертибилност динара 2001. ММФ је то прихватио 2002. године (Унковић, 2013).

Слободан режим се увек користи приликом увоза резервних делова и опреме за машине иностране производње (Унковић, 2013).

2.7. Царинске исправе

Под царинским исправама подразумевају се документа која се користе приликом увоза, извоза и транзита робе. У царинске исправе спадају: увозна и извозна царинска декларација, сажета декларација, царинска исправа за пријављивање робе, јединствена царинска исправа, спецификација за раздуживање привремено увезене или извезене робе, потврда о пореклу робе, царинска фактура, фитосанитарно уверење, ветеринарско уверење, фитопатолошко уверење, уверење о крајњем кориснику, банкарске гаранције, тир и ата карнети и многа друга документа (Тешкић, 1982).

Увозна царинска декларација користи се приликом пријаве за царињење, обрачун и плаћање царине увозне робе, док се *извозна* користи приликом царињења робе која се извози (Унковић, 2013).

Царинска исправа за пријављивање робе (ЦИПР) користи се у железничком, ваздушном и воденом саобраћају приликом царинског надзора те робе (Унковић, 2013).

Спецификација за раздуживање привремено увезене или извезене робе примењује се у случају њеног оплемењивања, уградње и оправке, дакле, када се роба мења и као таква враћа (Унковић, 2013).

Помоћу *јединствене царинске исправе*, започиње царински поступак, јер се подноси захтев за царинење робе. Попуњава је шпедитер и показује је царинским органима. Приликом прегледа исправе, сви подаци који се тамо налазе морају одговарати стварном стању, подаци морају бити тачни. Када се заврши поступак царинења, царински радник овера пет примерака. Шпедитер добија три, а два остају (Козомора, 2001).

Потврда о пореклу је посебан документ који доказује да роба која се транспортује заиста води порекло из одређене земље (Појмовник царинских термина, 2017). Издаје се на захтев купца у три примерка. Један иде са робом, други остаје царини а трећи добија шпедитер (Козомора, 2001).

Уверење о крајњем кориснику издаје се на захтев продавца који не жели да се роба стави у даљи реекспорт (Козомора, 2001).

Потврда о фитосанитарном прегледу гарантује да је садржај пошиљке испитан и да не садржи опасне штеточине и биљне болести (Појмовник царинских термина, 2017)

Банкарском гаранцијом, банка се обавезује да ће повериоцу измирити обавезу ако то не учини дужник. (Појмовник царинских термина, 2017)

Сажета (улазна или излазна) декларација је радња или изјава којом лице, пре или у време уношења робе или изношења робе из царинског подручја Републике Србије, у прописаној форми и на прописан начин, обавештава царински орган да ће роба бити унета или изнета из царинског подручја Републике Србије (чл. 5 Царинског закона).

Под *атестом* се подразумева документ којим произвођач гарантује да је тестирао робу и да је роба произведена у његовом погону (Козомора, 2001).

Тир карнет је документ којим је знатно олакшан транспорт и поступак царине иностране робе. Основна намена је лакше кретање царинске робе. Настао је потписивањем ТИР Конвенције 1975. године. За издавање карнета задужено је национално удружење превозника, док је штампа поверена само међународном удружењу друмских превозника у Женеви, које га штампа на француском и енглеском језику (прва страна и робни манифест). Попуњава се приликом сваког путовања контејнера или друмског возила (Панић, Петровић, 2012). У члану 1 ТИР конвенције „друмско возило значи не само друмско моторно возило већ и приколица или полуприколица конструисана за прикључивање таквом друмском возилу“, а контејнер означава опрему која је трајног карактера, потпуно или делимично затворена, посебно изграђена за лакши превоз и лако руковање и унутрашње запремине најмање један кубни метар (чл. 1 ТИР конвенције). Контејнери и возила морају бити обележени плочицом ТИР (плава позадина и бела слова) са предње и задње стране. Приликом утовара робе мора се водити рачуна о редоследу истовара (Панић, Петровић, 2012).

„*Ата карнет* је међународни царински транзитни документ који је у свету синоним пасоша за робу. Користи се за поједностављење привременог увоза, а у Србији га може

издати Привредна Комора Србије за поступак привременог извоза (и поновног увоза робе у непромењеном стању). У пракси се најчешће користи за привремени увоз/извоз робе за сајамске изложбе, као и роби намењеној за личну или професионалну употребу, трговачке узорке, стручну и научну опрему. Рок важности овог документа је до 12 месеци. Специфичност овог документа огледа се и у томе што се може користити без ангажовања шпедитера“ (Појмовник царинских термина, 2017).

2.8. Царињење робе и царински поступак

Сви светски царински системи, укључујући и наш, познају два облика царињења: увозно и извозно. Приликом увозног царињења, страна роба добија статус домаће робе, плаћањем царине, док је ситуација другачија када је у питању извозно царињење. Том приликом домаћа роба добија инострана обележја робе (Јеринић, 2012).

Без обзира о ком облику је реч, они имају заједничке елементе царињења, које је одредио Царински закон. Може се говорити о следећим елементима: пријем царинске декларације, преглед робе и сврставање те робе по Царинској тарифи, утврђивање висине царине, царинског дуга. Сматра се да је царињење одувек обухватало радње коју су утврђене законима и другим правним актима (Јеринић, 2012).

Свака роба може бити увезена у одређено време (када су отворени за промет) и на одређеном месту (гранични прелази). Чим се увезе, мора се ставити под царински надзор да би царински органи били у могућности извршити контролу те робе и ту остаје док царински органи не одреде њен царински статус. Лице које увози робу је у обавези да је достави царинарници. Осим лица које увози робу, ову обавезу може имати и лице које је преузело одговорност да одвезе робу царинарници, али само ако је роба унета у царинско подручје наше земље (Јеринић, 2012).

Сажету декларацију или претходну декларацију царинарници достављају лица која су довезла робу и то приликом њеног довожења. У сажетој декларацији се налазе подаци који су неопходни за идентификацију робе. Она се подноси на утврђеном обрасцу (Јеринић, 2012).

Док царински орган не изврши царињење робе, дозвољено је истоварање и претоварање робе, али само на месту које царински орган одреди. Такође, царински органи могу наредити да се роба истовари због прегледа саме робе, али и превозног средства које је ту робу довезло. Ово подразумева и њено распакивање. Роба у овом тренутку има статус робе у привременом смештају и тај статус траје све док се не одреди царинско дозвољено поступање или употреба. Над том робом не смеју бити предузимане никакве радње које би јој промениле изглед или техничке карактеристике. Дозвољено је једино применити радње које су неопходне да роба остане у истом стању у ком је била приликом увожења (Јеринић, 2012).

Ако законом није другачије одређено, без обзира на количину и врсту робе, порекло, одредиште и начин отпреме, царински органи могу за ову робу одредити царински дозвољено поступање, или употребу. Изузетак од овог правила је ако роба угрожава јавну безбедност, здравље и морал људи, заштиту биљака и животиња итд (Јеринић, 2012).

Под **царинским поступком** сматра се свако поступање са робом, које је дозвољено и из кога настају права и обавезе. Формалност је основна карактеристика царинског поступка, па постоји пуно исправа које се користе у царинском поступку, али све оне омогућавају исправну примену царинских прописа (Пантић, Петровић, 2012).

Потребно је остварити два циља приликом царинског поступка. Први је поштовање одредби царинског права, а други је да учесници у царинском поступку знају која су њихова субјективна права (Јеринић, 2012).

Царински закон познаје редовне, поједностављене и посебне царинске поступке (Јеринић, 2012).

Царински поступци су у највећем броју случајева редовни. Овај поступак започиње декларацијом. Свако лице које допреми робу или неко друго овлашћено лице може поднети декларацију. Након подношења и прихватања декларације, декларант може, уз одобрење царинског органа изменити неке податке за робу за коју је поднео декларацију. Приликом царинског поступка, примењују се правила која су важила на дан прихватања декларације, осим ако није одређено другачије. Ако роба није забрањена или мера ограничења, уколико је испунила услове за стављање у слободан промет, царински орган пушта робу декларанту (Јеринић, 2012).

Поједностављен царински поступак предвиђен је новим царинским законом и Уредбом о царински дозвољеном поступању са робом. Он се може применити само ако га Влада одобри. Поједностављен поступак се од редовног разликује у томе што декларација која се подноси за робу не садржи све податке. И сама декларација је поједностављена. Она омогућава стављање робе у поступак, а подаци који недостају, могу се накнадно доставити у року од 30 дана, а у оправданим случајевима још 30 дана. Нема ограничења, тако да се поједностављене процедуре могу користити приликом увоза, извоза и транзита (Јеринић, 2012).

Што се посебног царинског поступка тиче, он је предвиђен у члану 110 царинског закона. Тај члан разликује поступке са одлагањем и економске поступке. Први се примењује након одобрења царинског органа и у овом поступку не настаје плаћање царинског дуга. Други је предвиђен за пословне субјекте. Они се обавезују да ће поступак бити правилно спроведен и да су контрола и надзор над робом могући у сваком тренутку. Могу се преносити права и обавезе носиоца и на друга лица уколико испуњавају одређене услове (Јеринић, 2012).

Царински поступци могу бити: стављање робе у слободан промет, поступак транзита, поступак царинског складиштења, поступак активног оплемењивања, поступак прераде под царинском контролом, поступак привременог увоза, поступак пасивног оплемењива и поступак извоза. Потребно је одобрење царинског органа за било који поступак. Ово се не односи једино на стављање робе у слободан промет (Пантић, Петровић, 2012).

Царински поступак стављања робе у слободан промет Као што је познато, декларацијом се отпочиње царински поступак. Њом се од царинског органа захтева царински поступак за робу. Декларација се подноси само за робу коју декларант жели да

стави у одређен царински поступак. Прихватањем царинске декларације, домаћа роба мора бити стављена под царински надзор док не напусти царинско подручје Републике Србије (Јеринић, 2012). Након царинског поступка и плаћања дажбина, увозна роба се ставља у слободан промет (Петровић, 2011). „Стављањем робе у слободан промет, страна роба стиче царински статус домаће робе“ (чл. 104 Царинског закона). Роба може бити стављена у слободан промет само ако није забрањена и не представља меру ограничења увоза (Петровић, 2011). Од велике је важности заштита права интелектуалне својине. Забрањено је увожење, извожење или транзит робе која крши права интелектуалне својине (Јеринић, 2012).

Царински поступак транзита Ово је посебан царински поступак. Транзит може бити спољни и унутрашњи. Овакву поделу врше последња два закона (Јеринић, 2012).

„Спољним транзитом назива се свако кретање стране и домаће робе унутар царинског подручја Републике Србије. Лице које је задужено за спољни транзит назива се *принципал*“ (чл. 118 Царинског закона). Спољни транзит траје све док се роба не допреми царинарници којој је намењена и предајом докумената (чл. 119 Царинског закона). У овом поступку, принципал има обавезу полагања обезбеђења плаћања царинских и других дажбина, осим ако није прописано другачије (чл. 121 Царинског закона).

„Поступак унутрашњег транзита је кретање домаће робе од једног до другог места унутар царинског подручја Републике Србије без промене њеног царинског статуса при пролазу кроз територију треће државе“ (чл. 125 Царинског закона). Овај поступак примењује се уколико је та могућност одређена законом и прописима који се доносе на основу закона (чл. 127 Царинског закона).

Поступак царинског складиштења Обухвата смештај робе у царинска складишта. Под царинским складиштем подразумева се место у коме се роба може сместити у складу са прописаним условима, које одобри царински орган и које је под царинским надзором (чл. 128 Царинског закона).

Царинска складишта могу бити јавна и приватна, према царинском закону. „Јавно складиште је царинско складиште које може да користи свако лице ради складиштења робе, док је приватно складиште царинско складиште намењено складиштењу робе држаоца складишта. Држалац складишта је лице коме је царина одобрила да управља царинским складиштењем. Царинским складиштењем може да управља и царински орган“ (чл. 129 Царинског закона).

„За управљање складиштем потребно је одобрење царинског органа, осим у случају кад царински орган управља царинским складиштем“ (чл. 130 Царинског закона). „Права и обавезе држаоца складишта могу се, уз сагласност царинског органа, пренети на друго лице“ (чл. 133 ЦЗ). „Држалац царинског складишта дужан је да води евиденцију о роби која се налази у поступку царинског складиштења на начин који одобри царински орган“ (чл. 135 ЦЗ).

Рок држања робе приликом царинског складиштења није временски ограничен (чл. 137 ЦЗ). За разлику од новог, старији царински закони су рок ограничавали на 45 дана, а у ретким ситуацијама и до 60 дана (Јеринић, 2012). Нови закон је одредио да царински

орган може одредити рок у коме је корисник складишта у обавези да за робу тражи ново царински дозвољено поступање или употребу (чл. 137 ЦЗ).

Царински поступак активног оплемењивања је посебан поступак (Јеринић, 2012). Процес оплемењивања укључује обраду производа, прераду производа, поправку робе и њену употребу (чл. 143 ЦЗ). Почетак овог поступка везује се за његово одобрење од царинског органа. Одобрење за поступак активног оплемењивања се може дати само лицима која имају седиште или пребивалиште у царинском подручју Републике Србије (чл. 145 ЦЗ). Што се тиче рока повратка оплемењене робе у иностранство, њега одређује царински орган. На рок битан утицај има време за које је могуће завршити процес оплемењивања (чл. 146 ЦЗ). У члану 151 Царинског закона је предвиђена могућност да се роба оплемењивања ван царинског подручја Републике Србије. Приликом овог поступка може доћи до плаћања царине (чл. 151 ЦЗ).

Поступак прераде под царинском контролом одобрава употребу стране робе на царинском подручју Републике Србије ради прераде којом се мења њена природа или стање. За такву робу се не плаћају увозне дажбине нити се примењују мере трговинске политике. Производи који се добију, могу се ставити у слободан промет уз утврђивање царинске стопе (чл. 157 ЦЗ). Одобрење за прераду се издаје на захтев лица које врши или организује прераду (чл. 159 ЦЗ).

Поступак пасивног оплемењивања обухвата робу која се привремено извози из царинског подручја Републике Србије ради оплемењивања. Примењују се извозне царине, као и мере трговинске политике (чл. 172 ЦЗ). Закон одређује овај поступак као процес обраде производа, укључујући монтажу, склапање уградњу у други производ, прераду производа и поправку робе (чл. 172 ЦЗ). Лицу ће, на писмени захтев бити издато одобрење за оплемењивање које издаје царински орган (чл. 174 ЦЗ). Царински орган самостално одређује рок враћања оплемењене робе у царинско подручје Републике Србије (чл. 176 ЦЗ). Законом је предвиђена могућност да се производ који је добијен у поступку оплемењивања може заменити за увозни производ (стандардна замена) (чл. 181 ЦЗ).

Поступак привременог увоза је посебна врста царинског поступка. Страна роба се увози и употребљава у царинском подручју Републике Србије на основу одобрења царинског органа. Та роба је намењена поновном извозу у непромењеном стању, или у стању смањене вредности због употребе (Јеринић, 2012). У овим случајевима, ова роба је у потпуности или делимично ослобођења плаћања увозних дажбина и на њу се не примењују мере трговинске политике (чл. 164 ЦЗ). Одобрење неће бити издато ако није могуће утврдити истоветност увезене робе. Изузетак представља она роба чија врста и предвиђена намена неће довести до злоупотребе поступка (чл. 166 ЦЗ). На царинском органу је одлука о року у коме се увезена роба мора поново извести, или се мора одобрити ново царински дозвољено поступање. Рок мора бити довољан за постизање циља увоза те робе. Не може бити дужи од 24 месеца, а у договору са носиоцем одобрења може бити краћи (чл. 167 ЦЗ).

Поступак извоза је поступак у коме се врши изношење домаће робе из царинског подручја Републике Србије које одобрава царински орган. У овом поступку, примењују се трговинске мере и врши се обрачунавање извозне царине ако је прописана законом.

Извозна декларација се подноси царинском органу који је надлежан према седишту или пребивалишту извозника односно према месту у коме се роба пакује или утовара за извоз (чл. 188 ЦЗ). Роба се може извести из царинског подручја Републике Србије под условом да није дошло до промене стања у којем је роба била у тренутку прихватања извозне декларације (чл. 189 ЦЗ).

2.9. Ослобођења од плаћања царине

Овај институт се користи у свим царинским системима. Тако је и у нашој земљи (Јеринић, 2012). Као што му име говори, његова примена огледа се у неплаћању царине за одређена лица (правна и физичка). У нашем царинском систему, ослобођења су прописана аутономно (прописује их закон), или као резултат међународних конвенција. На пример, међународним конвенцијама, ослобођени су од плаћања царине: шефови страних држава, дипломатска и конзуларна представништва и њихово особље, лични пртљаг путника. Осим међународних конвенција, могуће је и ослобођење које долази као последица закључења билатералних конвенција које наша земља закључује са другим државама. Ту се могу навести споразуми о ослобођењу малограничног промета између наше државе и држава у окружењу. Занимљиво је рећи да је Србија имала споразум са Грчком, али тај споразум више не важи јер се Србија и Грчка не граниче (Јеринић, 2012).

Ослобођења која предвиђа наш закон могу се поделити на ослобођења која се односе на грађане (физичка лица) и на ослобођења која се односе на правна лица. Такође, наш царински закон врши поделу на страна и домаћа лица. Шести део царинског закона односи се на ослобођења од плаћања царине (Јеринић, 2012).

Члан 215 ЦЗ прописује списак страних лица која су ослобођена од плаћања царине. Овај члан ослобађа следеће категорије лица:

- „1) шефове страних држава, изасланике шефова страних држава у специјалној мисији, као и чланови њихове пратње - на предмете намењене службеној и личној употреби;
- 2) међународне организације - на предмете намењене службеним потребама;
- 3) међународне и друге стране хуманитарне организације - на робу намењену пружању хуманитарне помоћи;
- 4) дипломатска и конзуларна представништва страних држава - на предмете намењене службеним потребама;
- 5) шефови страних дипломатских и конзуларних представништава и чланови њихових ужих породица - на предмете намењене личној употреби.“

„Предмети ослобођени од плаћања увозних дажбина не могу се отуђити или другом лицу дати на употребу пре пријаве царинском органу и спроведеног поступка царињења. Повластице не могу користити домаћи држављани, нити страни држављани стално настањени у Републици Србији“ (чл. 215 ЦЗ).

Члан 216 ЦЗ прописује која су физичка лица ослобођена од плаћања царине. Овај члан ослобађа следеће категорије лица:

- „1) путници који долазе из иностранства - на предмете који служе њиховим личним потребама за време путовања;
- 2) домаћи путници, поред предмета личног пртљага - на предмете које уносе из иностранства, ако нису намењени препродаји;

- 3) страни држављани који су добили држављанство и страни држављани који су добили азил, односно одобрење за стално настањене у Републици Србији - на предмете за своје домаћинство, осим на моторна возила;
- 4) домаћи држављани - чланови посада домаћих бродова и домаћи држављани, који су по ма ком основу били на раду у иностранству непрекидно најмање две године - на предмете домаћинства, осим на моторна возила;
- 5) домаћи и страни држављани - на пошिल्ке мале вредности које бесплатно примају од физичких лица из иностранства, под условом да те пошिल्ке нису комерцијалне природе;
- 6) домаћи држављани и страни држављани стално настањени у Републици Србији - на предмете наслеђене у иностранству;
- 7) домаћи држављани, страни држављани стално настањени у Републици Србији, привредна друштва, заједнице и друге организације - на одликовања, медаље, спортске трофеје и друге предмете које добијају у иностранству на такмичењима, изложбама и приредбама од међународног значаја;
- 8) научници, књижевници и уметници - на сопствена дела која уносе из иностранства;
- 9) домаћи држављани који живе у пограничном појасу - на производе земљорадње, сточарства, рибарства, пчеларства и шумарства добијене са својих имања која се налазе у пограничном појасу суседне државе, као и на приплод и остале производе добијене од стоке која се због пољских радова, испаша или зимовања налази на тим имањима;
- 10) возачи моторних возила - на гориво и мазиво у резервоарима који су фабрички уграђени у моторно возило;
- 11) особе са инвалидитетом, односно организације особа са инвалидитетом - на предмете намењене за образовање, запошљавање или побољшање друштвеног положаја особа са инвалидитетом, као и на резервне делове, компоненте или додатке који су посебно направљени за те производе;
- 12) грађани за специфичну опрему, уређаје и инструменте за здравство и на резервне делове и потрошни материјал за коришћење те опреме, за личну употребу, који се не производе у Републици Србији.“

Члан 217 ЦЗ прописује која су правна и друга лица ослобођена од плаћања царине. Овај члан ослобађа следеће категорије лица:

- „1) организације Црвеног крста - на робу коју увезу из иностранства, која се не производи у Републици Србији, а која служи за извршавање њихових хуманитарних задатака;
- 2) ватрогасне и спасилачке организације и друштва - на опрему и делове те опреме који се не производе у Републици Србији, а намењени су за гашење пожара и за спасилачке делатности;
- 3) музеји и уметничке галерије - на збирке, делове збирки и појединачне предмете који су њима намењени, као и архиви - за архивски материјал;
- 4) лица, осим физичких, која се баве научном, образовном, културном, спортском, рекреативном, хуманитарном, верском делатношћу, техничком културом, уметношћу, делатностима заштите природе и културних добара и контролом квалитета животне средине - на робу која се не производи у Републици Србији, а служи непосредно за обављање тих делатности, осим алкохола и алкохолних пића, дуванских производа и путничких моторних возила;
- 5) лица, осим физичких - на робу коју бесплатно приме из иностранства за научне, просветне, културне, спортске, хуманитарне, верске, здравствене и социјалне сврхе, као и

за заштиту животне средине, осим алкохола и алкохолних пића, дуванских производа и путничких моторних возила;

6) лица, осим физичких - на робу коју бесплатно приме из иностранства или је набаве од средстава која су добила из иностранства као новчану помоћ, ако је намењена отклањању последица проузрокованих елементарним непогодама (земљотреси, поплаве, суше, еколошки удеси и сл.), ратом или оружаним сукобом.

Право на ослобођење од плаћања увозних дажбина за правна и друга лица, може се остварити ако Влада утврди да су последице елементарних непогода такве да за њихово отклањање треба дозволити увоз робе уз ослобођење од плаћања царине и ако се та роба увезе у року који одреди Влада;

7) привредна друштва у области здравства - на специфичну опрему, уређаје и инструменте за здравство и њихове резервне делове и на потрошни материјал за коришћење те опреме, као и за лекове који се користе у болничком лечењу, који се не производе у земљи и ако се увозе ради опремања и потреба тих привредних друштава у складу са програмима развоја здравства;

8) привредна друштва за професионално оспособљавање и запошљавање инвалида - на опрему и резервне делове који се не производе у земљи, а користе се за професионално оспособљавање и радно ангажовање инвалида;

9) лица, осим физичких - на опрему која се не производи у земљи, а служи непосредно за заштиту животне средине;

10) лица, осим физичких - на медаље и плакете које примају из иностранства ради додељивања на међународним такмичењима која се организују у Републици Србији.“

Одредбе става 1. тач. 3. до 10. члана 217 ЦЗ примењују се и на предузетнике.

2.10. Царинска роба

Роба која прелази из једног царинског подручја у друго, која се купује и продаје у међународној трговини, задовољавајући притом потребе људи, назива се царинском робом. Сам чин куповине не значи да је роба царинска. Она то постаје преласком царинске линије чиме се врши улаз у царинско подручје наше земље, тако да се над њом могу спроводити царински поступци, као и надзор од стране царинских органа (Јеринић, 2012).

Неопходно је да поседује све оне елементе које има „обична“ роба како се она сматра у праву и економији. Такође, морају бити испуњени и неки додатни захтеви који се огледају у томе да се царинска роба увози, извози или провози преко царинске линије, а након тога се примењују царински поступци. Може се догодити да роба има статус царинске робе, а да не пређе царинску линију и може се јавити при међународном промету роба (нпр. кооперација домаћег партнера са иностраним). У овом случају, домаћа роба добија статус царинске робе, притом не прелазећи царинску линију, већ се обавља фиктивно извозно и увозно царињење. Царински поступак царински органи обављају на бази докумената, без робе, што је у пракси изузетак (Јеринић, 2012).

Царински систем у бившој Савезној Републици Југославији је познавао фиктиван начин извоза и увоза. Наиме, било је предвиђено да се роба која је настала на царинском подручју Савезне Републике Југославије, прода иностраном купцу, а чија је намена била

уградња у заједничка постројења или фабрике, нема потребе да се извози и поново увози (Јеринић, 2012).

Нови царински закон, за разлику од старог, не предвиђа институт царинске робе. Он само садржи бројне чланове који помињу домаћу и страну робу на коју се примењују царински поступци, па се из тога може закључити да се под тим мисли на царинску робу (Јеринић, 2012).

Царински закон је одредио домаћу и страну робу у члану 5. Домаћа роба је роба која у потпуности настаје на царинском подручју Републике Србије и не садржи робу која није произведена на царинском подручју Србије и робу која је увезена у царинско подручје Србије и стављена у слободан промет. Страна роба је сва роба која нема статус домаће, и она која је тај статус изгубила (чл. 5 ЦЗ).

Сматра се да је царинска роба институт од основне важности свих светских царинских система. Изузетак не представља ни царински систем Републике Србије (Јеринић, 2012).

2.11. Слободне зоне

Слободне зоне од свог настанка представљају правно-економски институт. Сматрало се да је будућност светске трговине у слободним зонама. Слободне зоне имају два облика и то оних које су потпуно слободне и оне које су ограничене. Прве дозвољавају све дозвољене поступке са робом, складиштење, обраду, прераду, оплемењавање, производњу. Друге искључују производњу и у њима је дозвољен смештај и чување робе које врше царински органи. Често представљају царински искључак (Јеринић, 2012).

Код нас слободне царинске зоне постоје још од њиховог увођења у царински систем 1963. године и чиниле су део царинског подручја тадашње државе. Било је предвиђено да слободну зону могу основати домаћа и страна физичка и правна лица. Страна лица учествују са улогом од највише 49% у оснивању зоне, што њима није одговарало јер нису могли управљати капиталом. Овај проблем је решио нови Закон о слободним зонама (Јеринић, 2012).

Према новом закону, слободна зона се дефинише као део територије Републике Србије који је посебно ограђен и означен, на коме се обављају делатности под условима утврђеним законом. Подручје зоне је земљиште које је одређено катастарским парцелама и површином исказаном у члану 2 Закона о слободним зонама. Зона мора бити ограђена, видљиво обележена и означена као слободна зона, на улазима и излазима из зоне, као и с речне стране (чл. 13 Закона о слободним зонама). Сагласност Владе је акт којим Влада одређује подручје зоне. Министарство финансија доноси одлуку о економској оправданости оређеног подручја зоне. Економски је оправдано ако се на основу приложеног елабората и других приложених доказа може оценити да ће се постићи позитивни ефекти у погледу привлачења страног капитала, производње робе и пружања услуга, запошљавања, трансфера савремених технологија, привредног реструктурирања, и ако ће пословање у зони допринети остварењу стратегије развоја и мера економске политике Владе (чл. 7 Закона о слободним зонама).

Увоз у слободну зону и извоз из ње је слободан. Не подлеже мерама трговинске политике и квотама. Сва роба која се налази у слободној зони, или се у њу увози или из ње извози, назива се царинском робом. Уколико се роба из царинске зоне стави у промет на територији Србије, подлеже царињењу. Роба из зоне може се изнети у било који део Републике Србије, али исто тако и унети у зону, под условом да постоји потреба за испитивањем, атестирањем, поправком или презетовањем потенцијалним купцима (Јеринић, 2012).

Да не би дошло до злоупотреба, роба произведена у слободној зони добија уверење од надлежне царинарнице која гарантује њено порекло. Приликом увоза робе која је неопходна за обављање делатности зоне, не наплаћује се царина. Корисник зоне не сме онемогућити царинске органе да врше царински надзор и контролу робе у зони. У слободној зони није забрањено оснивање банака и осигуравајућих друштава (Јеринић, 2012).

Члан 27 Закона о слободним зонама прописује да сагласност којом се одређује подручје зоне престаје да важи актом Владе :

- 1) ако се у току рада зоне утврди да су трајно престали технички услови прописани овим законом за њено оснивање;
- 2) ако је одговорно лице привредног друштва за управљање зоном, као и одговорно лице у правном лицу, чији је правни следбеник привредно друштво за управљање зоном правоснажно осуђено за кривично дело против привреде, имовине, недозвољене трговине и против службене дужности;
- 3) на предлог министарства надлежног за послове финансија;
- 4) на захтев привредног друштва за управљање зоном.

Зона престаје са радом по истеку рока од 90 дана од дана доношења акта Владе о престанку важења сагласности за одређивање подручја зоне. На опрему која је ради обављања делатности у зони била увезена у зону најмање три године пре престанка рада зоне, не плаћа се царина. Корисник зоне задржава право својине на изграђеним објектима, стварима и правима које је увезао, односно унео у зону и има право да настави са радом у складу са прописима који важе за пословање на територији ван зоне (чл. 28, 29 и 30 Закона о слободним зонама).

3. Организациона структура и функционисање царинске службе Републике Србије

Царинска служба Србије организована је као управа. Некада се везивала за председника Владе, али је данас најчешће у оквиру неког министарства (финансија). Обавља стручне послове који се односе на: царињење робе, царински надзор и све друге послове који су везани за контролу путника и робе, а који су у складу са законом. Државни је орган, што значи да је самостална у послу који ради, поштујући Устав, законе и друге прописе. Што се организације и функционисања царинске службе тиче, она је одређена Законом о министарствима, Законом о државној управи и Царинским законом из 2003. године (Јеринић, 2012). Важно је напоменути да је усвојен нов закон, али да су одредбе старог закона, које се односе на организацију и функционисање царинске службе и даље на снази.

3.1. Надлежност и организација

„Управа царина обавља послове из свог делокруга на основу принципа професионалности и интегритета, јавности рада, пружања услуга јавности, одговорности и доследности у примени закона и употреби законских овлашћења“ (чл. 252 стари ЦЗ).

Надлежна је за обављање следећих послова:

- 1) спроводи мере царинског надзора и контроле над царинском робом у складу са правним прописима;
- 2) спроводи царински поступак;
- 3) врши обрачун, наплату и принудну наплату увозних и других дажбина, акциза и пореза на промет и накнада за робу која се увози, односно када је то посебним прописима одређено, извози;
- 4) спроводи превентивну и накнадну контролу;
- 5) спроводи законом предвиђени поступак у циљу откривања царинских прекршаја, привредних преступа и кривичних дела;
- 6) води првостепени и другостепени царинско-управни поступак;
- 7) води евиденције из свог делокруга;
- 8) обрађује и статистички прати податке о увозу и извозу (чл. 252 стари ЦЗ).

Поред ових, обавља и друге послове у складу са законом и другим прописима.

Све послове обавља преко седишта (централа Управе) и ван седишта (царинарнице) (Јеринић, 2012). Царински закон одређује организациону структуру, унутрашњу организацију и систематизацију радних места. За систематизацију радних места, надлежно је министарство финансија које доноси одлуку на основу предлога директора царина (чл. 256 стари ЦЗ). Министар, на предлог директора, утврђује број радних места, опис радних места, посебне услове који се односе на одговарајућа радна места, као и структуру радних места по следећим групама: 1) руководиоци високог нивоа; 2) руководиоци средњег нивоа; 3) руководиоци нижег нивоа; 4) овлашћени извршиоци; 5) помоћно и административно особље (чл. 258 стари ЦЗ).

Директор руководи управом царина. Њега на предлог министра финансија поставља и разрешава Влада Републике Србије. Мандат му траје пет година. Надлежан је за доношење одлука које се односе на рад управе, али и на запослене. Врши распоред царинских службеника, суспендује их, распоређује у нижу групу, изриче мере престанка радног односа и рехабилитује царинске службенике које је распоредио у нижу групу. Може изрицати дисциплинске мере. Одговоран је за примену царинских прописа на целој територији Републике Србије. Осим послова руковођења, може пренети сва своја овлашћења неком другом службенику, једино писаним путем. Може затражити помоћ других органа приликом вршења послова из своје надлежности. Могу му помагати министарства унутрашњих послова, војске, пољопривреде и многа друга. Осим директора, за функционисање Управе царина задужен је и директор - координатор. Врши надзор над радом царинских службеника. Повезује рад управе царина и других организација (Јеринић, 2012).

Поред директора и директора-координатора, Управом царина руководе и биро директора, одељење ревизије и одељење за унутрашњу контролу. *Биро директора* обавља стручне послове за потребе директора и помоћника директора-координатора, врши

припрему материјала, седница. Припрема анализе и извештаје које доставља директору. Анализа и праћење рада царинске службе поверено је *одељењу ревизије*. Врши анализу и доставља мишљење директору о извештајима које достављају управници царинарница. *Унутрашњој контроли* су поверени специфични задаци које се састоје у покретању и вођењу истражних радњи када постоји основана сумња или по пријави да царински службеници крше закон. Сарађују са другим органима од значаја за посао којим се баве (Јеринић, 2012).

Сектор за царинске поступке обавља следеће послове:

- „1) праћење и анализирање примене царинских, спољнотрговинских, девизних и других прописа који се примењују у царински дозвољеном поступању са робом;
- 2) контролу рада царинарница на пословима спровођења царински дозвољеног поступања са робом и царинско-управног поступка и пружања стручне помоћи царинарницама на овим пословима;
- 3) учествује у припреми прописа који се примењују у царински дозвољеном поступању са робом;
- 4) примењује стандарде из концепта трговинских олакшица у промету робе у погледу царинских процедура, царинске технике и учествује у реализацији нових концепата, процедура и олакшица;
- 5) праћење прописа Европске уније из области царина;
- 6) праћење спровођења потписаних конвенција и споразума, њихових измена и имплементације;
- 7) анализира и предлаже мере за отклањање проблема у примени прописа и објашњења из свог делокруга и друге послове из делокруга Сектора“ (Организација и надлежност сектора за царинске поступке, 2017).

Њиме руководи помоћник директора који је одговоран директору, односно помоћнику директора-координатору (Јеринић, 2012).

Сектор за тарифске послове обавља следеће послове:

- „1) праћење и анализирање примене царинских и других прописа из области Царинске тарифе, царинске вредности, пореза и акциза;
- 2) праћење, анализа и контрола примене правила о пореклу робе и преференцијала;
- 3) праћење и анализирање примене инструмената царинске политике;
- 4) праћење и спровођење потписаних међународних конвенција и споразума о заштити животне средине;
- 5) праћење и анализирање примене инструмената царинске политике, послови екстерне ревизије, послови царинске лабораторије;
- 6) послови обраде и одржавања података у Интегрисаној тарифи Србије;
- 7) вршење контроле рада царинарница на пословима спровођења прописа из области тарифских послова и пружања стручне помоћи царинарницама на овим пословима;
- 8) припремање нацрта прописа и упутстава за рад које доноси директор Управе царина;
- 9) остварује сарадњу са другим органима и организацијама;
- 10) остварује сарадњу са међународним организацијама“ (Организација и надлежност сектора за тарифске послове, 2017).

Помоћник директора сектора за тарифске послове руководи овим сектором. За свој рад одговоран је директору и помоћнику директора-координатору (Јеринић, 2012).

Сектор за људске ресурсе и опште послове обавља следеће послове:

- „1) проучавање и праћење организације и развоја царинске службе, давање мишљења о оправданости захтева и обезбеђењу услова за отварање нових као и за спајање и укидање постојећих унутрашњих јединица Управе царина;
- 2) припрему и израду предлога аката о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места, израду програма и извештаја о раду царинске службе; примену прописа из радног односа;
- 3) учешће у припреми нацрта закона који регулише област радних односа царинских службеника и предлога општих аката Управе царина који се односе на права, обавезе и одговорности из радног односа, накнаде и друга примања, службено и радно оделу, службене ознаке и службене легитимације овлашћених царинских службеника;
- 4) стручне послове за Дисциплинску комисију царинске службе;
- 5) вршење стручне обуке приправника и других службеника који се примају у царинску службу;
- 6) издавање стручних публикација потребних за рад царинске службе и за потребе стручног образовања службеника;
- 7) обављање општих послова и друге послове из делокруга Сектора“ (Организација и надлежност сектора за људске ресурсе и опште послове, 2017).

Руководи помоћник директора сектора за људске ресурсе и опште послове, који за свој рад одговара директору и помоћнику директора-координатору (Јеринић, 2012).

Сектор за финансијске, инвестиционе и правне послове обавља следеће задатке:

- „1) припремање нацрта средњорочног програма развоја и модернизације царинске службе;
- 2) утврђивање годишњих планова и предрачуна средстава за редовну делатност, набавку опреме и инвестиције;
- 3) израду периодичних и годишњих анализа пословања; рачуноводствено-књиговодствене послове; планирање средстава и координација на реализацији инвестиција, као и израда инвестиционих програма и припремање инвестиционо-техничке документације;
- 4) планирање и расподела средстава за плате; набавка опреме, ситног инвентара и осталог материјала за потребе царинске службе, као и координација продаје царинске робе;
- 5) израда уговора и решења у вези са имовинско-правним односима и вођење спорова из ове области; наплата прихода од царинских и других увозних дажбина и њихово распоређивање на прописане рачуне буџетских и ванбуџетских средстава и друге послове из делокруга Сектора“ (Организација и надлежност сектора за финансијске, инвестиционе и правне послове, 2017).

Сектор за контролу примене царинских прописа обавља следеће послове:

- „1) сузбијање кријумчарења, царинске истраге и обавештајне послове;
- 2) заштиту права интелектуалне својине на граници, контрола законитости у раду унутрашњих јединица Управе царина на пословима царинења, царинског надзора, привременог увоза-извоза, материјално-финансијског пословања, наплате дажбина, спречавања илегалног уношења оружја, дроге, валуте и других тежих повреда царинских прописа;
- 3) предлаже мере и методе за унапређење управљања ризицима, планирање и анализирање расположивих ресурса, организација и координација активности приликом

идентификације одговарајућих циљева из области највише очекиваних ризика, контакти са другим унутрашњим јединицама ради обезбеђења актуелности података, анализа ризика и тенденција нових повреда прописа и друге послове из делокруга Сектора“ (Организација и надлежност сектора за контролу примене царинских прописа, 2017).

Сектор за информационе технологије обавља следеће послове:

- „1) праћење развоја информационих и комуникационих технологија царинске службе;
- 2) обезбеђење функционисања и рационалне експлоатације информационог система царинске службе;
- 3) стара се о правовременој и једнообразној примени свих прописа који се примењују у вршењу функција царинске службе;
- 4) остварује контролну функцију; кроз примену аутоматизације прати област спољнотрговинског и девизног пословања;
- 5) обезбеђује увођење, одржавање, унапређење и развој интегралног информационог система царинске службе;
- 6) обезбеђује одржавање, унапређивање и развој процеса аутоматизације у пословању стручних служби Управе царина и царинарница; припрема инструкције и објашњења о коришћењу информационог система;
- 7) обезбеђује статистичке податке за надлежне органе;
- 8) пружа техничку и стручну помоћ царинарницама у одржавању и експлоатацији информационог система и друге послове из делокруга Сектора“ (Организација и надлежност сектора за информационе и комуникационе технологије, 2017).

„Царинарнице у оквиру свог делокруга обављају следеће послове: надзор над робом, путницима и превозним средствима, царинење робе, контролу робе чији је увоз односно извоз посебно регулисан; девизно-валутну контролу у међународном путничком и пограничном промету са иностранством; спречавање и откривање царинских прекршаја, кривичних дела и привредних преступа у царинском поступку; води у првом степену управни и прекршајни поступак и друге послове из делокруга царинарнице“ (Царинарнице, 2017).

Оснивају се у одређеним местима у зависности од обима, структуре и токова робе. Влада Републике Србије је надлежна за доношење одлука о почетку и престанку рада царинарница. Управник царинарнице руководи њеним радом и одговоран је, за свој рад, директору Управе царина (Јеринић, 2012).

3.2. Специфичности у раду царинске службе

Специфичности у раду огледају се у ношењу службеног одела; поседовању и ношењу службене легитимације; поседовању, ношењу и употреби оружја и посебним повластицама (Тодоровић, Тривановић, 2001).

Члан 276 ЦЗ прописује следеће:

„Овлашћени царински службеник обавља послове Управе царина у службеној и цивилној одећи, у случајевима и под условима које утврди директор. Службена одећа је царинска униформа и радно одело са прописаним знаком Управе царина.

Овлашћени царински службеник доказује овлашћење за обављање царинских послова службеном легитимацијом и службеном значком са идентификационим бројем. Образац службене легитимације, изглед службене значке и службеног одела прописује министар.

Овлашћени царински службеник дужан је да се, на захтев учесника у царинском поступку, легитимише службеном легитимацијом и значком, а када послове обавља у цивилној одећи дужан је да се легитимише службеном легитимацијом пре предузимања било које радње.

Овлашћени царински службеник има право и обавезу да носи оружје и муницију под условима и на начин које пропише министар, а може употребити оружје под условима и на начин који су прописани за овлашћена службена лица министарства надлежног за унутрашње послове.“

3.3. Овлашћења и правила понашања царинских службеника

Царински службеници имају многобројна овлашћења. Они своја овлашћења примењују приликом рада на прекограничном промету роба, али и на процедуре у царинском подручју Републике Србије. Такође, врше контролу путника (Јеринић, 2012).

У члану 277 старог ЦЗ прописана су овлашћења царинских службеника:

- „1) прегледа сву робу која се увози, отвори или нареди да се отвори свако колето са увезеном робом и узме узорак увезене робе у одговарајућој количини. Прегледи робе врше се на местима које за ту сврху одреди директор. Отварање, распакивање, мерење тежине и димензија, поновно паковање, сакупљање, сортирање, формирање лотова, означавање бројева, утовар, истовар, ношење или искрцавање робе или контејнера, изношење или складиштење робе обавља власник робе, који, о свом трошку, обезбеђује средства или помоћ која је неопходна за такав преглед;
- 2) прегледа поштанске пошиљке које су увезене и, у складу са одредбама овог члана, отвори или нареди да се отвори поштанска пошиљка за коју сумња да садржи робу чији је увоз забрањен, ограничен или уређен посебним прописима и узме узорке те робе у одговарајућој количини;
- 3) прегледа робу која је пријављена за извоз, отвори или нареди да се отвори колето или контејнер са таквом робом и узме узорке те робе у одговарајућој количини;
- 4) кад из оправданих разлога сумња да је направљена грешка приликом сврставања робе по Царинској тарифи, утврђивања вредности робе која подлеже плаћању дажбина или у погледу количине робе или када се тражи поништење или повраћај увозних дажбина у вези са увозном робом, у складу са одредбама овог закона или у складу са Царинском тарифом, прегледа робу и узме узорке те робе у одговарајућој количини;
- 5) кад из оправданих разлога сумња да је направљена грешка у вези са пријављеним или утврђеним пореклом робе, прегледа робу и узме узорке те робе у одговарајућој количини;
- 6) кад из оправданих разлога сумња да су одредбе овог закона и других прописа које спроводи, прекршене или би могле бити прекршене у погледу врсте робе, прегледа робу, отвори или нареди да се отвори колето или контејнер са робом;
- 7) кад из оправданих разлога сумња да су одредбе закона и других прописа које спроводи, прекршене или би могле бити прекршене у вези са превозним средством, заустави и претражи превозно средство, прегледа робу у њему и отвори или нареди да се отвори

колето или контејнер и да захтева да се то превозно средство допреми у царинарницу или друго место погодно за претрес, преглед или отварање.“

Када је реч о пошиљакама које се увозе, царински службеник не мора да отвара пошиљке које су лакше од 30 грама, или може наредити њено отварање од стране примаоца (или овлашћеног лица) у присуству царинског службеника (чл. 277 стари ЦЗ).

„Овлашћени царински службеник може, осим ако није друкчије одређено законом или међународним уговором, у свако доба, да уђе у превозно средство, изврши преглед и претрес ма ког његовог дела, док то средство:

- 1) улази или излази из царинског подручја;
- 2) налази се унутар одобреног простора;
- 3) налази се у границама простора који служи за упловљавање или испловљавање из пристаништа или копна уз пристаниште које се користи за активности које се изводе у пристаништу;
- 4) долази на аеродром или га напушта;
- 5) долази или напушта одобрено пристаниште, царинско складиште или слободну зону“ (чл. 278 старог ЦЗ).

„Овлашћени царински службеник може задржати превозно средство док не буду плаћени трошкови настали у поступку царинског надзора и царинске контроле или трошкови претовара робе у царинско складиште које је извршено по његовом налогу.

Лице које улази на царинско подручје или га напушта, дужно је да одговори на питања царинског службеника која се односе на његов пртљаг, предмете у пртљагу или друге предмете које носи са собом, а ако овлашћени царински службеник затражи, дужно је да пртљаг и предмет да на преглед“ (чл. 280 и 284 старог ЦЗ).

Царински службеник може да заустави и претресе превозно средство на било ком месту на царинском подручју, ако из оправданих разлога, посумња да превозно средство превози робу за коју се плаћају увозне и друге дажбине, а које нису плаћене нити обезбеђене, или за робу која је бесправно премештена (чл. 286 старог ЦЗ).

„Ако у поступку прегледа робе, претреса превозних средстава или лица, овлашћени царински службеник нађе предмете или робу чији је увоз или извоз забрањен, која се бесправно увози или извози у или ван царинског подручја, без одлагања ће привремено задржати те предмете или робу, а лице ће задржати до предаје надлежном органу у складу са законом“ (чл. 287 старог ЦЗ).

„Овлашћени царински службеник може да захтева од лица које улази или излази из слободне зоне одговор на питања у вези са робом. Овлашћени царински службеник може, приликом уласка или изласка возила из слободне зоне, да уђе у возило и претражи сваки његов део. Овлашћени царински службеник може, у свако доба, да уђе и изврши преглед слободне зоне и свих зграда и робе у слободној зони“ (чл. 289 старог ЦЗ).

Овлашћени царински службеник може да привремено задржи робу која је увезена или намењена извозу, док не утврди да се са робом поступало у складу са царинским законом и другим законима (чл. 292 старог ЦЗ).

Уколико сматра да је потребно извршити претрес лица или превозних средстава, царински службеник о томе мора сачинити извештај у писаној форми који се касније користи као доказ приликом вођења прекршајног или кривичног поступка (чл. 295 старог ЦЗ).

Што се тиче правила понашања царинских службеника, она су одређена Кодексом понашања државних службеника и Кодексом понашања царинских службеника. Кодекс понашања државних службеника се примењује на царинске службенике из разлога што они имају статус државних службеника (Јеринић, 2012).

Кодекс понашања државних службеника Циљ кодекса је да утврди стандарде и правила понашања државних службеника из органа државне управе, служби Владе и стручних служби управних округа и да обавести јавност о понашању које се очекује од државних службеника. Понашање државног службеника које је супротно одредбама овог кодекса представља лакшу повреду радне дужности, осим ако је законом одређена као тежа повреда радне дужности. Државни службеник обавља своју дужност у оквиру датог овлашћења, у складу са законом. Придржава се начела политичке неутралности. Не сме примити било какве поклоне, осим протоколарних. Може захтевати и користити информације које су му стварно потребне за вршење посла. Мора водити рачуна о понашању на јавном месту, како не би умањио углед органа који представља (чланови 1, 2, 4, 5, 9, 11 и 15 Кодекса понашања државних службеника „Сл. гласник РС“, бр.29/2008).

Кодекс понашања царинских службеника Овим Кодексом утврђују се општа правила понашања царинских службеника приликом обављања послова у Управи царина и ван ње, понашање царинских службеника у току и ван радног времена, као и понашање царинских службеника према јавности, колегама, руководиоцима, службеницима којима руководе, као и према другим државним службеницима (увод Кодекса). Министар финансија и економије је, на предлог директора Управе царина, на основу члана 317. став 2. Царинског закона донео Кодекс понашања царинских службеника.

Царински службеник мора у свом раду имати једнак приступ према свим странкама и предметима у царинском поступку. Предмете мора обрађивати без давања приоритета било коме из било којих разлога, сем професионалних (правила понашања Кодекса 2). Не сме примати новац и поклоне (правила понашања Кодекса 3). Такође не сме сарађивати са лицем или групом лица за која постоји основана сумња да су повезани са криминалним радњама. Дозвољено је одступање у случају када природа његовог посла то захтева (правила понашања Кодекса 5). Не сме вршити дискриминацију на било којој основи (правила понашања кодекса 6). Морају бити свесни чињенице да представљају државу и доприносе стварању првих утисака о држави, одмах на граничном прелазу (на крају Кодекса).

Закључак

Царински систем доприноси унапређењу међународне трговине. Царина заједно са царинским системом остварује утицај на заштиту и развој домаће привреде. Потребно је царину и царински систем поставити на савременим принципима. Без обзира на степен развоја привреде те државе, потребни су свакој држави (Јеринић, 2012).

Царински систем мора бити подложен променама и кретањима. Мора пратити кретање домаће привреде, док међународна решења утичу на развој царинског система Србије, што може довести до ефикаснијег царинског поступка (Јеринић, 2012).

Овлашћени царински службеници су дужни да у свом раду примењују правила царинског система као што су Царински закон и Закон о царинској тарифи као најважнији. Такође, веома је важно правилно царинити робу, а то се постиже одређивањем вредности робе и применом царинских стопа.

Литература:

1. Бингулац З., Јовановић М., Крстић Б., *Монетарне и јавне финансије*, Универзитет примењених наука Мегатренд, Београд, 2003.
2. Бингулац З., Кулић М., *Јавне финансије*, Универзитет примењених наука Мегатренд, Београд, 2006.
3. Глигић Ј., Сејменовић Ј., *Порески и царински систем и политика*, Факултет за пословне студије, Бања Лука, 2010.
4. Динчић Д., Докић С., Ристић Ж., *Пореска и царинска политика*, Етностил, Београд, 2011.
5. Јеринић Д., Јеринић Д., *Основни институти царинског система и политике Србије*, Београдска пословна школа – Висока школа струковних студија, Београд, 2012.
6. Јеринић Д., Јеринић Д., *Царински систем Србије и основни институти*, Београдска пословна школа – Висока школа струковних студија, Београд, 2010.
7. Козомара Ј., *Извоз и увоз робе*, Економски факултет, Београд 2001.
8. Krugman Paul, R., Obstfeld M., *Међународна економија: теорија и политика: осмо издање*, Data status, Beograd, 2009.
9. Марковић М., *Транспорт, шпедиција, царине и осигурање*, Београдска пословна школа, Београд, 2003.
10. Панић П., Петровић В., *Царински систем и царинско пословање*, Факултет пословне економије, Бијељина, 2012.
11. Петровић Н., *Спољнотрговинско и девизно пословање*, Висока пословна школа струковних студија, Чачак, 2011.
12. Тешић М., *Спољнотрговинско пословање*, Савремена администрација, Београд, 1982.
13. Тодоровић Т., Тривановић Д., *Царински систем и политика*, Виша пословна школа, Београд, 2001.
14. Унковић М., *Спољна трговина уживо*, ХЕСПЕРИАеду, Београд, 2013.

Правни прописи

1. Устав Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 98/2006)
2. Царински закон ("Сл. гласник РС", бр. 18/2010, 111/2012, 29/2015 и 108/2016)
3. Царински закон ("Сл. гласник РС", бр. 73/2003, 61/2005, 85/2005 - др. закон, 62/2006 - др. закон, 63/2006 - испр. др. закона, 9/2010 - одлука УС и 18/2010 - др. закон)
4. Закон о царинској тарифи ("Сл. гласник РС", бр. 62/2005, 61/2007 и 05/2009)
5. Закон о слободним зонама ("Сл. гласник РС", бр. 62/2006)
6. Закон о спољнотрговинском пословању ("Сл. гласник РС", бр. 36/2009, 36/2011-др. закон, 88/2011 и 89/2015-др. закон)
7. Уредба о ближим условима за примену антидампиншких мера ("Сл. гласник РС", бр. 112/2009)
8. Уредба о ближим условима за примену мера за заштиту од прекомерног увоза ("Сл. гласник РС", бр. 112/2009)
9. Тир конвенција, преузето са: <http://www.upravacarina.rs/cyr/Zakoni/TIR%20Konvencija.pdf>
10. Кодекс понашања царинских службеника, преузето са: <http://www.carina.rs/lat/Zakoni/KodeksPonasanjaCarinskihSluzbenika.pdf>
11. Кодекс понашања државних службеника ("Сл. гласник РС" бр. 29/2008)
12. Министарство финансија: Управа царина (2017). *Историјат царинске тарифе и царинског закона*. Преузето 03. новембра 2017. године са

<http://www.carina.rs/lat/ONama/IstorijatC> HYPERLINK
"http://www.carina.rs/lat/ONama/IstorijatCarinskeSluzbe/Stranice/IstorijatZakonaTarife.aspx"ar
[inskeSluzbe/Stranice/IstorijatZakonaTarife.aspx](http://www.carina.rs/lat/ONama/IstorijatCarinskeSluzbe/Stranice/IstorijatZakonaTarife.aspx).

Интернет

1. Министарство финансија: Управа царина (2017). *Историјат царинске службе*. Преузето 03. новембра 2017. године са
<http://www.carina.rs/lat/ONama/IstorijatCarinskeSluzbe/Stranice/Istorijat.aspx>.
2. Министарство финансија: Управа царина (2017). *Појмовник царинских термина*. Преузето 24. октобра 2017. године са
<http://www.carina.rs/lat/Informacije/Stranice/PojmovnikCarinskihTermina.aspx>
3. Министарство финансија: Управа царина (2017). *Организација и надлежност сектора за царинске поступке*. Преузето 16. октобра 2017. године са
[HYPERLINK](http://www.carina.rs/cyr/ONama/organizacija/Stranice/Sektor)
"http://www.carina.rs/cyr/ONama/organizacija/Stranice/SektorZaCarinskePostupke.aspx"ZaCari
[nskePostupke.aspx](http://www.carina.rs/cyr/ONama/organizacija/Stranice/SektorZaCarinskePostupke.aspx)
4. Министарство финансија: Управа царина (2017). *Организација и надлежност сектора за тарифске послове*. Преузето 19. октобра 2017. године са
<http://www.carina.rs/cyr/ONama/organizacija/Stranice/SektorZaTarifskePoslove.aspx>
5. Министарство финансија: Управа царина (2017). *Организација и надлежност сектора за људске ресурсе и опште послове*. Преузето 29. октобра 2017. године са
<http://www.carina.rs/cyr/ONama/organizacija/Stranice/SektorZaLjudskeResurse.aspx>
6. Министарство финансија: Управа царина (2017). *Организација и надлежност сектора за финансијске, инвестиционе и правне послове*. Преузето 24. октобра 2017. године са
<http://www.carina.rs/cyr/ONama/organizacija/Stranice/SektorZaFIP.aspx>
7. Министарство финансија: Управа царина (2017). *Организација и надлежност сектора за контролу примене царинских прописа*. Преузето 24. октобра 2017. године са
[ht HYPERLINK](http://www.carina.rs/cyr/ONama/organizacija/Stranice/SektorZaKontroluPrimenePropisa.aspx)
"http://www.carina.rs/cyr/ONama/organizacija/Stranice/SektorZaKontroluPrimenePropisa.aspx"t
[p://www.carina.rs/cyr/ONama/organizacija/Stranice/SektorZaKontroluPrimenePropisa.aspx](http://www.carina.rs/cyr/ONama/organizacija/Stranice/SektorZaKontroluPrimenePropisa.aspx)
8. Министарство финансија: Управа царина (2017). *Организација и надлежност сектора за информационе и комуникационе технологије*. Преузето 13. октобра 2017. године са
<http://www.carina.rs/cyr/ONama/organizacija/Stranice/SektorZaInformacioneTehnologije.aspx>
9. Министарство финансија: Управа царина (2017). *Царинарнице*. Преузето 31. октобра 2017. године са
<http://www.carina.rs/cyr/ONama/organizacija/Stranice/Carinarnice.aspx>